

HOVEDSTYRET

Dato: 17.12.2009 kl. 10:00 – 13.30

Sted: Møterom Hålogaland, KS Møtesenter

Medlemmer som kalles inn til møtet:

Halvdan Skard
Björg Tysdal Moe
Gunda Johansen
Jørund A. Ruud
Solveig Kvidal
Ivar Johansen
Hanne Braathen
Odd Arild Kvaløy
Gunn Marit Helgesen
Hilde Onarheim
Oddleif Olavsén
Line Skøii Vennesland
Endre Skjervø
Gunn Berit Gjerde
Mette Qvortrup

Observatør:

Harald Danielsen, RU

Fra administrasjonen møter:

Sigrun Vågeng, Anne Marie Svenneby

Vararepresentanter møter etter særskilt innkalling.

Informasjon om møtet:

Lunsj i møterommet kl. 11.30.

Styremøte i KS Holding rett etter lunsjen kl. 12.00.

SAKLISTE

Hovedstyret

17.12.2009 kl. 10:00

Saksframlegg

<u>09/79</u>	09/00032-50	Godkjenning av protokoller fra Hovedstyrets møte 29. oktober 2009
<u>09/80</u>	08/02860-2	Plan og budsjett for 2010
<u>09/81</u>	08/02219-2	Finansforvaltning i KS og konsernet
<u>09/82</u>	09/01205-4	Hovedstyrets arbeidsgruppe for velferdspolitik
<u>09/84</u>	09/02554-1	Oppnevning av representant til World Urban Forum mars 2010
<u>09/85</u>	09/01559-5	Høring helhetlig diskrimineringsvern

Orienteringssaker

<u>09/51</u>	09/00032-51	Protokoller fra Arbeidsutvalgets møte 29. november 2009
<u>09/52</u>	09/00311-19	Protokoll fra møte i Hovedstyrets arbeidsgruppe for FoU 22.09.2009
<u>09/53</u>	09/01205-3	Protokoller fra Hovedstyrets arbeidsgruppe for velferd
<u>09/54</u>	09/01947-49	Arbeidsformer, arbeidsdeling og arbeidsomfang
<u>09/55</u>	09/02557-1	KS' arbeid med nyskapning og innovasjon i kommunesektoren
<u>09/56</u>	09/01133-4	IA-avtalen og sykefraværarbeid
<u>09/57</u>	09/02529-1	Orientering fra KS Konsulent AS om konferanser/kurs/studieturer Oversikt over planlagte arrangementer i 2010
<u>09/58</u>	09/00135-10	Protokoll fra møte i Bedriftsstyret 10. november 2009
<u>09/59</u>	09/01529-5	Nye forskrifter til lov om havner og farvann må utsettes - møte med FKD
<u>09/60</u>	09/02559-1	Klimatoppmøtet i København

Notat

<u>09/9</u>	09/00048-12	Finansiering og videre interessepolitisk arbeid med samhandlingsreformen
<u>09/10</u>	09/01981-3	Soria Moria II - Gruppe-/klassestørrelse

Eventuelt

Diverse orienteringer fra administrerende direktør

Saksframlegg

09/79 Godkjenning av protokoller fra Hovedstyrets møte 29. oktober 2009

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/79

Forslag til vedtak

Protokollen anses godkjent.

Saksframstilling

Det er ikke mottatt merknader til protokollen ved fristens utløp, protokollen godkjennes.

Sigrun Vågeng

09/80 Plan og budsjett for 2010

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/80

Forslag til vedtak

1. Hovedstyret fastsetter resultatmål og prioriteringer for virksomheten i samsvar med vedlagte plandokument.
2. Utdanning-, helse- og klimaspørsmål defineres fortsatt som særskilte satsinger, utover arbeidsgivervirksomheten og det ordinære interessepolitiske arbeidet.
3. Hovedstyret vedtar et totalbudsjett i henhold til vedlagte oppstilling med et overskudd på 4,2 mill kroner inklusive driften i fylkene, FoU, KS Bedrift og bidrag fra KS Holding AS.
4. Hovedstyret godkjenner at ordinær kontingent til KS for 2010 reguleres i henhold til pris- og lønnsvekst i samsvar med kontingentvedtak på Landsstyret 6. februar 2008.
5. Budsjettet for KS Bedrift godkjennes med forbehold om at Styret i KS Bedrift vedtar budsjettet i styremøte 10. desember 2009.
6. Det fastsettes deltageravgift for deltakelse i effektiviseringsnettverkene i samsvar med vedtak i sentralstyresak 103/04.
7. FoU-budsjettet vedtas med et budsjett i balanse og i henhold til bevilgningsoversikt som fremgår av saken.
8. Budsjett for eksternfinansierte prosjekter vil bli fremlagt ved rapportering 1. kvartal.
9. Administrerende direktør kan se de ulike kostnadene innenfor budsjetttrammene under ett og disponere inntektsøkning forutsatt at det skjer i samsvar med de strategiske målene og satsingene, og ikke medfører vesentlige bindinger ut over budsjettperioden. Budsjett for politisk virksomhet er unnatt.

Saksframstilling

Vedlagt følger plan for 2010 med organisasjonens resultatmål for områder og satsninger, med åtte overordnede mål fastsatt på grunnlag hovedstyrets strategiseminar i august. Budsjettet som legges fram, er utarbeidet etter en grundig prosess der det er lagt vekt på å samle ressursene mer for å oppfylle klart prioriterte mål og aktiviteter. Den omorganisering som har funnet sted i løpet av høsten, forventes å bidra til å kunne konsentrere mer innsats om de viktigste oppgavene. Fylkene ble hørt tidlig i planprosessen og innspill er forsøkt ivare tatt på beste måte. At hovedsatsninger, utvikling og regionkontorer nå er samlet i ett område under felles ledelse, forventes å styrke fylkenes samhandling og virksomhet lokalt.

Helsesatsningen med fokus på samhandlingsreformen blir et hovedtema i budsjettåret, sammen med satsning på skole og utdanning, klima og utvikling.

Budsjett 2010

Generelt

Det legges fram resultatbudsjett for de ulike delene av KS i samsvar med mål fra tidligere år. Aktivitetenes totalramme er fordelt på de nye områdene, i tråd med de prioriteringer lederne planarbeid har resultert i. Faste kostnader til drift og styre og rådmannsutvalg budsjetteres særskilt. FoU og KS Bedrift har også egne budsjetter.

Administrasjonen legger fram et årsoverskudd på 4,2 mill kroner. Da er det under finansposter inkludert et positivt konsernbidrag fra KS-Holding AS på 9,6 mill kroner. Uten å kunne forutsette dette, ville budsjettet eventuelt vist et underskudd på 5,4 mill kroner.

I utgangspunktet vil KS budsjettere med overskudd også uten bidraget fra konsernet, men for 2010 finner administrasjonen det riktig å gjøre unntak. En nylig aktuarberegning tilsa at kalkulert endring på framtidig pensjonsforpliktelse bør kostnadsføres i 2010 med seks mill kroner. Uten den ville budsjettet balansert positivt. For å oppfylle landstingets forventninger til økte medlemstjenester i inneværende periode, har det vært riktig å styrke organisasjonens kapasitet slik det er gjort siste året. Selv om det medfører stramme budsjetter.

At Holdingkonsernet gjør det mulig å finansiere disse ekstra årsverkene og ressursene som i 2010 settes inn på å styrke utvalgte satsningsområder, er i godt samsvar med eiers målsetninger for konsernet. Av finansielle forsiktighetshensyn, er det tilrådelig at KS holder seg innenfor egne budsjettammer framover, slik at KS-Holding kan bygge opp en viss buffer for uforutsette framtidige utfordringer. Det vil normalt rå større usikkerhet om resultatene der.

I 2011 forventes budsjettbalansen igjen å være mer robust, siden KS da vil øke budsjettert inntekt med resterende halvdel av den 15 prosents realveksten i medlemskontingent som landstinget vedtok sist. Administrasjonen vil uansett gjennomføre kostnadsreducerende tiltak gjennom 2010, både med sikte på å overholde og helst forbedre resultatet, men ikke desto mindre se til at tilgjengelige ressurser blir brukt til best mulig nytte for medlemmene.

Kontingentregulering for 2010

Kontingentregulering er lagt inn i henhold til siste vedtak på Landsstyret i februar 2008 og forslås regulert som følger:

Med bakgrunn i anslag for konsumprisindeks og lønnsvekst, reguleres den ordinære kontingenten til KS og KS FOU med 3,03 prosent.

Maksimumskontingent for 2010 settes til 4.717.725 kroner for fylkeskommunene og 5.161.909 kroner for kommunene. Dette betyr en økning på 4,34 prosent (inklusive befolkningsvekst).

Administrasjonen tilrår overfor hovedstyret at den ordinære kontingenten til KS og kontingenten for FoU-arbeidet i regi av FoU-ordningen reguleres med ovenstående for kommuner og fylkeskommuner. Ovennevnte satser er varslet kommuner og fylkeskommuner i rundskriv nr.2/09 av september 2009 og er i tillegg publisert på KS.no.

De enkelte budsjettene

Vedlagt følger en oppstilling over de ulike budsjettene; KS sentralt og regioner, KS Bedrift og FoU. Følgende kommentarer kan gis til de enkelte budsjettene:

KS Sentralt og regionalt (eks. FoU og KS Bedrift)

Budsjett KS sentralt og regionalt (hele tusen)	Budsjett 2010	Prognose 2009	Avvik
Kontingent	197 600	190 100	7 500
Andre inntekter	28 000	27 300	700
Sum inntekter	225 600	217 400	8 200
Lønn og Personalkostnader	160 800	157 300	3 600
Avskrivninger	6 500	6 700	-300
Driftskostnader	76 700	59 600	17 100
Sum kostnader	244 000	223 600	20 400
Driftsresultat	-18 400	-6 200	-12 200
Netto finansposter	13 000	11 500	1 600
Utbytte fra datterselskaper	9 600	10 600	-1 100
Resultat	4 200	15 900	-11 700

Etter at lønn og faste kostnader er dekket, fordeles aktivitetsmidler knyttet til planarbeidet.

Inntekter

Kontingenter

Kontingenten fra kommuner og fylkeskommuner er regulert i henhold til landsstyrets vedtak inklusive regulering i henhold til pris-, lønns og befolkningsvekst.

Tjenestesalg

Det budsjetteres med en netto nedgang i tjenestesalg for 2010.

Andre inntekter

I denne posten er det budsjettert med 3,5 mill. kroner i royalty fra Kommuneforlaget AS.

Finansinntekter

Finansinntektene er avhengig av rentenivå og utviklingen i penge- og finansmarkeder for øvrig, så vel som av hvordan kontantstrømmene periodiseres. Utsikter til fortsatt lavt rentenivå mye av 2010, tilsier et forsiktig budsjett for finansinntekter. En viss oppside anses å ligge i mulig verdistigning på veldiversifiserte verdipapirer i aksje- og obligasjonsfond, men risiko slår begge veier. I tillegg til netto inntekt på 13 mill kroner fra finansforvaltningen i KS, budsjetteres det med et netto bidrag til KS fra Holdingkonsernet etter skatt på 9,6 mill kroner.

Kostnader

Lønns- og personalkostnader

Til grunn for lønnsbudsjettet for 2010 er lønnsoppgjør for 2010 innarbeidet. Som et ledd i innsparingen, er det lagt til grunn en innsparing i lønnsbudsjettet for året gjennom vakanser og nedbemanning av 5 stillinger gjennom naturlig avgang.

De løpende pensjonskostnadene er forventet å ligge på samme nivå som i 2009, men på bakgrunn av forventede forutsetninger både knyttet til diskonteringsrente og lønnsvekst er det innarbeidet en tilleggsavsetning til pensjonsforpliktelser i balansen på 6 mill kroner.

Andre drifts- og administrasjonskostnader

Faste felleskostnader budsjetteres for KS totalt både sentralt og lokalt. Det er avsatt 2,4 mill. kroner til kompetanseutvikling.

Internasjonale prosjekter er budsjettet med en kontingentfinansiert andel på 0,7 mill kroner. Det er som i budsjett og prognose for inneværende år. I tillegg legges det for 2010 inn 0,1 mill kroner som bidrag til mulig arrangement av en internasjonal kommunekonferanse i Oslo.

Avskrivninger/investeringer

Det er budsjettet med 6,4 mill kroner i avskrivninger for 2010. Investeringsbudsjettet for 2010 på 7 mill kroner er knyttet til oppgradering og videreutvikling av dagens IKT-systemer.

Drift og investeringer vurderes løpende opp mot behov for driftsmidler på andre områder.

Styrende organer

Denne inkluderer både godtgjøringer og drift. Administrasjonen legger her fram et budsjettforslag hvor kostnadene til styrende organer inklusive rådmannsutvalget sentralt er på 17,3 mill kroner.

Hovedstyret	2 010		
	Godtgjøringer inkl. sos. kostn.	Budsjett andre kostn. 2010	Totalbudsjett 2 010
Drift sentralstyret	3 978 000	1 700 000	5 678 000
Arbeidsgiveravgift	582 066	-	582 066
Pensjon	150 000	-	150 000
Rådmannsutv.	358 125	350 000	708 125
AGA	50 496		50 496
Arbeidsutvalg	-		-
Intern. Virksomhet/kont IULA	-	800 000	800 000
Landsstyret	228 000	350 000	578 000
Arbeidsgiveravgift	32 148		32 148
Landstinget	-	-	-
Landstingsgrupper	-	640 000	640 000
Sum	5 378 834	3 840 000	9 218 834

Fylkesstyrene	Godtgjøringer inkl. sos. kostn.	Budsjett andre	Totalbudsjett
		kostn. 2010	2 010
Årsgodtgjøring	1 912 500		1 912 500
Møtegodtgjøring	2 740 000		2 740 000
Arbeidsgiveravgift	600 685		600 685
Møtekostnader, reise etc,		1 153 097	1 153 097
Sum	5 253 185	1 153 097	6 406 282
		-	-

RU i fylkene	Godtgjøringer inkl. sos. kostn.	Budsjett andre	
		kostn. 2010	2 010
Årsgodtgjøring			-
Møtegodtgjøring	1 308 000		1 308 000
Arbeidsgiveravgift	191 088		191 088
Møtekostnader, reise etc,		146 108	146 108
Sum	1 499 088	146 108	1 645 196

Totalt sentralt og lokalt	12 131 107	5 139 205	17 270 312

FoU-ordningen

Budsjett KS FoU (hele tusen)	Budsjett 2010	Prognose 2009	Avvik
Kontingent	39 950	38 270	1 680
Andre inntekter	0	0	0
Sum inntekter	39 950	38 270	1 680
Lønn og Personalkostnader	5 000	4 020	980
Avskrivninger	0	0	0
Driftskostnader	3 490	3 270	220
Bevilgninger	32 060	32 280	-220
Sum kostnader	40 550	39 570	980
Driftsresultat	-600	-1 300	700
Netto finansposter	600	1 300	-700
Resultat	0	0	0

Administrasjon og formidling av FOU-arbeidet er budsjettetert med 8,9 mill kroner. Bemanning er økt med en halv stilling. I tillegg er det forutsatt 4,4 mill til storbyforskningen og 7,8 mill til effektiviseringsnettverk/FoU i KS i regionene/fylkene.

KS Bedrift

KS Bedrifts plan og budsjett legger frem for godkjenning i KS Bedrifts styre den 07.12.08. Budsjettet er forutsatt i balanse som følger:

Budsjett KS Bedrift (hele tusen)	Budsjett 2010	Prognose 2009	Avvik
Kontingent	22 150	20 000	2 150
Andre inntekter	700	1 000	-300
Sum inntekter	22 850	21 000	1 850
Lønn og Personalkostnader	14 920	11 800	3 120
Avskrivninger	0	0	0
Driftskostnader	8 080	9 200	-1 120
Sum kostnader	23 000	21 000	2 000
Driftsresultat	-150	0	-150
Netto finansposter	150	150	0
	0	150	-150

Tilskuddsfondet

Fondet er i sin helhet avsatt til å dekke KS fremtidige pensjonsforpliktelser. Inntektene består kun av renteinntekter og kostnadene gjelder pensjoner og revisjonshonorar.

Sigrun Vågeng

Morten Dahl

Vedlegg til sak

Plan 2010 -
hovedmål og resu

09/81 Finansforvaltning i KS og konsernet

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/81

Forslag til vedtak

Styret tar til orientering administrasjonens redegjørelse for konsernets finansforvaltning.

Saksframstilling

Styret har tidligere fått seg forelagt og godkjent strategi for finansforvaltning i KS, senest i 2008. Her følger en orientering om aktuell finansforvaltning i KS og konsernet for øvrig.

Hva angår årets forvaltning, vises det til siste kvartalsrapport, behandlet i forrige styremøte. Det har ikke funnet sted vesentlige verdiendringer siden det møtet. Selv om det har svingt litt og finansmarkedene fortsatt preges av global usikkerhet, er årets positive utvikling ikke brutt. Som varslet i kvartalsrapporteringen, har KS vektet seg litt opp i norske aksjefond både i form av verdiøkning og kjøp av andeler. Plasseringene i pengemarkedsfond er beholdt uendret siden første halvår, men KS har siden forrige rapportering kjøpt andeler i et kort obligasjonsfond og et norsk aksjefond.

De rene bankinnskuddene ligger som alltid på et betryggende nivå i forhold til å dekke kortsiktige driftsbehov. Etter å ha ligget eksepsjonelt høyt i kjølvannet av den globale kredittkrisa, har bankrentene i andre halvår ligget på ca 1,7 prosent p.a. KS var posisjonert for dette, med høy vekt i pengemarkedspapirer som har gitt løpende forrentning på ca 4,3 prosent p.a. over stort sett samme tidsrom. Dette har kompensert en god del for årets rentefall, men kan ikke forventes å gi like god uttelling framover og inn i 2010.

Først gjøres det rede for hva finansforvaltningen i konsernet består i. Deretter gis en oversikt over aktuelle finansplasseringer for KS og datterselskapene til KS-Holding AS. KS-Holding AS har som eget selskap ingen andre finansielle plasseringer enn de konserninterne lån som med styrets godkjenning er gitt Kommunenes Hus. KS-Holding AS har ikke plassert noe i aksjefond, eneste aksjer er i de fire datterselskapene. En viss driftslikviditet holdes i form av bankinnskudd.

For ett til to år siden sto hvert enkelt datterselskap for all styring med egne finanser. Fra og med det siste året, har alle fire styrene gitt fullmakter til at økonomidirektør i KS styrer hele konsernets finansforvaltning på selskapenes vegne, gjennom løpende dialog med administrativ ledelse i det enkelte selskap. Styrene i datterselskapene mottar rapportering på finansforvaltningen i forbindelse med kvartalsregnskapene, på linje med den orientering konsernstyret får fra Holdingkonsernet i sin helhet.

Konsernadministrasjonen anser det som en fordel for eier at finansforvaltningen kan samordnes på denne måten. Det muliggjør en viss porteføljestyling, noe som i sum gir en bedre og mer helhetlig diversifisering, enn hva selskapene ville oppnå hver for seg.

For datterselskapene oppleves det som en fordel å slippe å bruke tid på noe de ikke har forretningsmessig fokus på eller egen kompetanse til. Dessuten oppnås visse stordriftsfordeler gjennom å fremforhandle sparte tegningsgebyrer og kjøpsomkostninger og

til dels lavere forvaltningshonorarer enn hva et lite enkeltstående selskap oppnår. For konsernstyringen under ett, forenkler dessuten denne koordineringen både rapportering, risikostyring og kontroll.

KS tar selvfølgelig ikke over noen risiko på vegne av selskapene. Hvert enkelt aksjeselskap svarer som selvstendig juridisk enhet for de finansielle transaksjonene de inngår og bærer fullt og helt risikoen for tilhørende tap og gevinster. I det hypotetiske tilfelle at et styre i et datterselskap skulle finne grunn til å ville endre selskapets risikoeksponering, ville konserndirektørs formelle rolle forbli rådgivende, ikke overstyrende. Alle styrene har imidlertid gitt som føringer for sine selskapers videre finansforvaltning, at denne gjøres forenlig med de mål og betingelser KS legger til grunn for hele konsernets forvaltning. Det innebærer å legge vekt på at avkastningen skal være tilfredsstillende på lang sikt snarere enn kort, at samlet porteføljerisiko er lav/moderat, at risikoreduksjon utnyttes gjennom utstrakt diversifisering, at transaksjonskostnadene skal være lave (blant annet gjennom å avstå fra hyppige kjøp og salg, så vel som å unngå å bygge opp store interne ressurser til forvaltningen), og hvor fokus på optimal "timing" underordnes andre hensyn.

Finansmarkedene følges løpende, men med sikte på å ivareta finansiell risikostyring, ikke primært å oppnå kortsiktige gevinster. I denne forbindelse gjøres jevnlig vurderinger av hvorvidt netto finanskapital er gunstig fordelt på de aktuelle aktivaklassene. Disse vurderingene gjøres av økonomidirektør, basert på tilgjengelig markedsinformasjon og medfører ingen ekstrakostnader verken for KS eller datterselskapene. Regnskaps sjef i KS fører kontroll med de transaksjonene som gjøres på vegne av KS og de tre datterselskapene KS fører regnskapet for. For Kommunal Rapport er det et eksternt regnskapsbyrå som fører tilsvarende kontroll. Det er til nå ikke framkommet noen negative merknader til aktuell praksis fra revisor eller regnskapsfører. Det gjøres ingen kjøps- eller salgstransaksjoner i datterselskapene uten at økonomisjef eller administrasjonssjef i selskapet blir involvert på forhånd.

En konsekvens av samordningen, blir at et enkelt selskap kan ha en større andel av sin kapital i et bestemt aksjefond, mens søsterselskapet kan ha et annet, kombinert med plasseringer i pengemarkedsfond. På grunn av fordelene ved diversifisering, vil selskapene i fellesskap oppnå en høyere risikojustert forventet avkastning enn hver for seg. Selv om det tas hensyn til hvordan plasseringene passer det enkelte selskaps forutsetninger, er det for konsernporteføljen sett under ett, og dermed for KS som eier, at denne samordningen blir mest fordelaktig. Både for Kommuneforlaget og Kommunal Rapport er den forholdsmessige andelen av netto finanskapital som er i aksjefond noe større enn for KS, som har det aller meste av finanskapital i rentebærende verdipapirer. Begge de aktuelle datterselskapene er gjeldfrie og kan legge an et langsiktig plasseringsperspektiv. Med diversifiserte aksjefond kan de få del i den meravkastning som aksjer som aktivaklasse forventes å gi på lang sikt, noe styrene i begge selskaper har ønsket.

Vår praksis forutsettes å etterleve grunnleggende prinsipper for god og ansvarlig finansforvaltning og herunder sikre alle selskapene tilgang på driftslikviditet. Det kan i så henseende være naturlig å henvise til den veilederen for god kommunal finansforvaltning som KS ga ut for om lag et år siden og som fortsatt er tilgjengelig på nettet.

Aktuelle finansplasseringer i KS

Pr. 30.09. 2009						
(Tall i hele tusen)						
			1.+2. kv.		Kjøp/	
			Kjøp/	Verdi	salg	Verdi
Fond	Kjøpspris	Verdi 0101	salg	30.06.	3. kv.	30.09.
Skagen Global	5 000	3 743		4 106		4 492
Pluss indeks II	2 000	2 132	2 000	5 217		5 994
Aksjeglobal Indeks II	5 000	3 378		3 709		3 977
DnB Norden III			1 000	1 005		1 126
DnB Nor Obligasjon III	-	-	35 000	35 244		36 263
Pluss Likviditet	75 000	74 231	4 497	80 709		81 301
DnB Nor Likviditet	61 739	62 883		64 714		65 313
Sum verdipapirer	148 739	146 367	42 497	194 704	-	198 465
Bank		100 343		354 659		120 290
Totalt plassert	148 739	246 710	42 497	549 363	-	318 755

Merknad: I 4. kvartal er det i tillegg nylig investert 25 mill kroner i Fondsforvaltnings obligasjonsfond Pluss Obligasjon og fem mill kroner i aksjefondet DnB NOR Norge (III).

Kommuneforlaget har ikke gjennomført noen finanstransaksjoner siden forrige kvartalsrapport, verken med hensyn til kjøp eller salg.

Markedsverdien på Kommuneforlagets andeler i KLPs indekxnære globale fond "Aksjeglobal Indeks I" steg i tredje kvartal med vel 0,3 mill kroner. Verdien var pr 30.09 nesten ni mill kroner, nesten 0,5 mill kroner høyere enn ved årets begynnelse. Det er altså ikke realisert noe tap, men inntil videre heller ikke regnskapsført noe av nevnte urealiserte gevinst.

Markedsverdien på andelene i Fondsforvaltnings norske indekxnære aksjefond "Pluss Indeks" har steget med ca 20 prosent siden kjøp for to mill kroner midt i mai måned. Plasseringen har i den korte perioden siden kjøpet steget med nesten 0,4 mill kroner til ca 2,4 mill kroner.

Nedsiderisikoen vurderes fortsatt som mindre enn potensiell oppside for aksjefondsplasseringene. Det anses ikke aktuelt å selge seg ut av disse plasseringene på kort sikt. Med utsikter til vedvarende lave renter nærmeste året, er vurderingen at aksjeplasseringene forventes å gi en tilfredsstillende avkastning i forhold til relevant risiko mens alternative rentebærende plasseringer vil bli fulgt løpende.

Ny prognose for netto finansposter for året under ett settes til 0,8 mill kroner, som er 0,1 mill kroner opp siden forrige rapportering, men marginalt under opprinnelig budsjett.

Kommunal Rapport har ikke gjennomført noen finanstransaksjoner siden forrige kvartalsrapport, verken med hensyn til kjøp eller salg.

Selskapet har siden starten av året hatt plasseringer i samme aksjefond og pengemarkedsfond. I sum er markedsverdien av samlet aksjefondsportefølje økt med i overkant av 0,6 mill kroner siden årsskiftet. Verdifordelingen på de ulike fondene var som følger pr utgangen av tredje kvartal:

DnB NOR Global Emerging Markets;	0,6 mill kroner
DnB NOR Global (II);	0,5 mill kroner
DnB NOR Norden (II):	0,4 mill kroner
DnB NOR Norden (III):	1,3 mill kroner
Sum aksjefond:	2,8 mill kroner

I tillegg har selskapet plassert vel 1,5 mill kroner i pengemarkedsfondet DnB NOR Likviditet 20 (II).

Kommunenes Hus har netto gjeld i form av fastrentelån fra KLP og lån til flytende rente fra KS-Holding. Selskapet har en god likviditet i form av bankinnskudd på ca 25 mill kroner. Deler av denne vil være aktuell å plassere i pengemarkedsfond. Langsiktige plasseringer i verken rentebærende papirer eller aksjefond er aktuelt for et selskap som må prioritere styring av innlån og finansiering av forestående prosjekter, jfr tidligere omtale av tynn regnskapsmessig soliditet.

KS-Konsulent har ikke rentebærende gjeld, men heller ikke mer finanskapital enn selskapet trenger til å opprettholde en kortsiktig likviditetsreserve i form av alminnelig bankinnskudd.

Sigrun Vågeng

Morten Dahl

09/82 Hovedstyrets arbeidsgruppe for velferdspolitik

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/82

Forslag til vedtak

KS mener at det er nødvendig og realistisk å få nedsatt en offentlig kommisjon for å utrede framtidige utfordringer i velferdspolitikken, med de begrunnelser, opplegg og skisse til mandat som ligger i rapporten fra Hovedsstyrets arbeidsgruppe for velferd.

Kommisjonen bør beskrive og vurdere forutsetninger for morgendagens velferdssamfunn og avklare behov og nødvendige rammebetingelser, herunder vurdere det institusjonelle rammeverket for reformer i velferdspolitikken. Kommisjonen bør besvare og belyse følgende spørsmål:

- Utsiktene: Gjennom beregninger og utredninger belyse utfordringene for den videre utbyggingen av velferdstjenestene i lys av framtidige endringer i inntekter og kostnader og endringene i demografi
- Erfaringsgrunnlaget: Håndteringen av rikdommens dilemma så langt i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv
- Epperspørselen: Utfordringer knyttet til omfanget av fremtidige velferdstjenester i lys av økte krav fra innbyggerne, herunder etiske avveininger knyttet til teknologisk nye, men kostbare tjenester, betydningen av rettighetsfesting av tjenester og grenser for offentlig ansvar
- Kostnadene: Utfordringer knyttet til å fremme en mer effektiv utforming av fremtidens velferdstjenester, herunder forholdet mellom forvaltningsnivåene, forholdet til frivillig sektor, betydningen av ny kunnskap og teknologi og betydningen av mulighetene for lokale tilpasninger gjennom et styringsdyktig lokaldemokrati
- Finansieringen: Utfordringer knyttet til finansiering av fremtidig velferdstjenester, herunder bidrag til å avklare grensene mellom offentlig og privat finansiering
- Strategien: Hvordan helhetlige og langsiktige hensyn i velferdspolitikken kan ivaretas, herunder utrede eventuelle handlingsregler for velferdspolitiske reformer i fremtiden

Kommisjonens rapport bør danne grunnlag for bred, demokratisk debatt om velferdsutfordringene framover og bør derfor legge stor vekt på pedagogisk fremstilling av forslag og begrunnelser.

Saksframstilling

Landstinget vedtok i februar 2008 følgende om en velferdskomisjon i uttalelse om "Forventningskrise i kommunene – en trussel mot lokaldemokratiet":

"Det må nedsettes en Velferdskomisjon som skal trekke opp rammene for morgendagens velferdssamfunn, avklare behov og nødvendige rammebetingelser. Kommissjonen må se spesielt på forholdet mellom forvaltningsnivåene, forholdet til frivillig sektor, diskutere nye løsninger i lys av økte krav fra innbyggerne og bidra til avklaring av hva som bør finansieres av det offentlige."

Hovedstyret vedtok 27. mai i år følgende generelle mandat for en arbeidsgruppe for velferd:

"På basis av Landstingets vedtak skal arbeidsgruppen vurdere grunnlaget for å nedsette en statlig velferdskomisjon og føringer for denne. Dersom KS ikke får aksept for en slik komisjon, skal arbeidsgruppen vurdere alternativ arbeidsform. I begge tilfeller skal arbeidsgruppen vurdere og foreslå videre arbeid og bidra med nødvendig dokumentasjon, argumentasjon og interessearbeid for å realisere forslaget."

Arbeidsgruppa fikk som medlemmer Gunda Johansen (leder), Hanne Braathen, Gunn Berit Gjerde og Per Arne Olsen. Sistnevnte ble senere erstattet av Endre Skjervø.

I et tilleggsmandat ble gruppa blant annet bedt om å avgi en avsluttende rapport til hovedstyret.

Det foreligger nå en rapport fra arbeidsgruppa som inneholder en argumentasjon for behovet for en velferdskommisjon og for at det i dagens situasjon bør kunne være mulig å få gjennomslag for en velferdskommisjon. Rapporten foreslår også en strategi for å få gjennomslag for en slik kommisjon. Dessuten gir utvalget en skisse til et mandat for en velferdskommisjon.

Rapporten og skisse til mandat for en velferdskommisjon følger vedlagt.

Sigrun Vågeng

Kjell-Torgeir Skjetne

09/83 Pensjonsordninger for folkevalgte i kommune eller fylkeskommune

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/83

Forslag til vedtak

Det utarbeides/utredes et forslag til ny pensjonsordning for folkevalgte i kommune eller fylkeskommune. Ny ordning skal tilpasses ny folketrygd etter mønster av den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter.

Saksframstilling

Bakgrunn

Det utredes og vedtas nå store endringer i det norske pensjonssystemet. Det er vedtatt en ny alderspensjon i folketrygden. Regelverket for folketrygdens uførepensjon er knyttet sammen med regleverket for alderspensjonen og må derfor endres. Endringene i uførepensjonsordningen vil trolig bli vedtatt i 2010. Dagens regler for offentlig tjenstepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor er vedtatt videreført med nødvendige tilpasninger til ny fleksibel alderspensjon i folketrygden. Det er vedtatt en ny livsvarig AFP i privat sektor. Banklovkommisjonen er gitt i oppdrag å utrede og foreslå endringer i tjenstepensjons-ordningene i privat sektor. Det er lagt til grunn at regelverket tilpasses slik at det følger opp hovedprinsippene i ny folketrygd. Banklovkommisjonen skal også vurdere endringer i lovgivningen om skattebegunstig individuell pensjonsordning. Et eget Pensjonsutvalg – nedsatt av Stortingets presidentskap 8. mars 2007 – har forslått at det innføres en ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Den bygger på hovedlinjene i ny folketrygd.

Hovedstyrets pensjonsgruppe (oppnevnt i 2008) har drøftet folkevalgtordningen og har bedt om at det ble utarbeidet en sak til styremøte i desember. Gruppen har gått inn for at det utarbeides/utredes et forslag til ny pensjonsordning som innebærer en tilpasning til ny folketrygd etter mønster av den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter til styrets/landsstyrets møte i februar. Dvs. en ordning som er mest mulig lik den nye pensjonsordningen for stortingsrepresentanter.

I saksframstillingen beskrives kort gjeldende folkevalgtordning og pensjonsordningen for stortingsrepresentanter. Deretter omtales forslag til ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter. Øvrige pensjonsordninger beskrives i vedlegg til saken.

Pensjonsordning for folkevalgte i kommuner og fylkeskommuner

Det er egne pensjonsordninger for folkevalgte. De er regulert i forskrift, med hjemmel i kommuneloven. En pensjonsordning skal, dersom den opprettes, omfatte alle folkevalgte med verv av en viss størrelse. Det kan ikke utbetales alderspensjon fra ordningen før fylte 65 år. Alderspensjon kan ikke ytes så lenge vedkommende mottar godtgjørelse som folkevalgt, eller er i stilling med rett til medlemskap i en offentlig pensjonsordning. Folkevalgte som mottar redusert godtgjørelse eller er tilsatt i statlig eller kommunal/fylkeskommunal stilling på deltid, kan motta redusert alderspensjon. Pensjonsytelse ved full opptjening kan ikke være høyere enn, eller av en annen art, enn det som følger av lov om Statens Pensjonskasse. Det kreves minst 16 års tjenestetid for fulle ytelser. Ved kortere tjenestetid avkortes ytelsen forholdsmessig.

KLP har en generell folkevalgtordning. Reglene for offentlig tjenstepensjonsordning gjelder så langt de passer. Men med visse avvik. Det er alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon i ordningen. Full alderspensjon er 66 prosent av godtgjørelsen. Alderspensjon kan tas ut ved 65 år. Den pensjonsgivende tjenestetid som kreves for å få full pensjon er 16 år. Ved kortere tjenestetid avkortes alderspensjonen forholdsmessig. Det kan søkes om ventepenger, som kan tilstås for tre år om gangen. Den folkevalgtes pensjonsinnskudd er to prosent av pensjonsgrunnlaget.

Pensjonsordning for stortingsrepresentanter

Full alderspensjon oppnås etter 12 år. Pensjonen avkortes i forhold til funksjonstid, dvs hvert år gir 1/12 pensjon. Minimum opptjeningstid er 3 år. Full pensjon utgjør 66 % av den til enhver tid gjeldende godtgjøring. Ordningen gir også rettigheter til uførepensjon, ektefellepensjon og barnpensjon. Det betales et medlemsinnskudd på 2 prosent av godtgjørelsen.

Alderspensjon kan tas ut fra 65 år, som er regulær pensjonsalder. Pensjon utbetales ikke så lenge vedkommende er medlem av Storting eller Regjering, eller er tilsatt i offentlig eller kommunal tjeneste i hovedstilling. Pensjon kan likevel tas ut tidligere hvis summen av alder og tid på Stortinget utgjør minst 75 år. Pensjon etter 75 års regelen gjelder ikke dersom vedkommende har eller får tilsvarende inntektsgivende arbeid. Pensjonen samordnes med annen offentlig pensjon og folketrygden, men ikke med pensjon fra privat sektor. Pensjonen reguleres i takt med utviklingen av godtgjøringen.

Ny pensjonsordning for stortingsrepresentanter – Dokument nr 19

To modeller har vært vurdert i dokument nr. 19

- Pensjonsordningen som gjenspeiler ny folketrygd - Byggeklossmodellen
- SPK-modellen (pensjon etter reglene i Statens Pensjonskasse)

I innstillingen til Stortingets presidentskap er det fremmet forslag (fra et bredt flertall i utvalget) til ny pensjonsordning. Forslaget bygger på hovedlinjene i ny folketrygd. Den benevnes som Byggeklossmodellen. Ny pensjonsordning skal også omfatte uføre- og etterlattepensjon. Byggeklossmodellen er utformet med tanke på at medlemmer i pensjonsordningen har en sammensatt yrkeskarriere. Arbeidsinntekt gjennom hele yrkeslivet skal danne grunnlag for de samlede pensjonsrettighetene for den enkelte. Samlet pensjon kan komme fra både fra folketrygden, ulike tjenstepensjonsordninger og pensjonsordningen for stortingsrepresentanter.

Opptjeningstid og ytelsesnivå

Et sentralt tema i utvalgets drøftinger har vært opptjeningstiden og ytelsesnivå. Utvalgets syn er at dagens opptjeningstid økes. Spørsmålet har vært om en skal gå helt til det som er opptjeningstiden i offentlige tjenstepensjonsordninger, dvs. 30 år. Utvalgets konklusjon er at for å nå ytelsesnivå tilnærmet lik 66 prosent av pensjonsgrunnlaget med fradrag for antatt folketrygd, er det i ytelsesnivået for Byggekløssmodellen forutsatt en opptjeningstid på 30 år. Den er en nettoordning og dermed unntatt samordning. Det er satt tak på pensjonsgrunnlaget på 12G.

Pensjonen kan tas ut fra 62 år etter samme prinsipp som i ny folketrygd. For å nå et ytelsesnivå tilnærmet lik 66 % av pensjonsgrunnlaget med fradrag for antatt folketrygd, er det forutsatt en opptjeningstid på 30 år. 30 års opptjening er således kun et utgangspunkt for å beregne hvor mye årlig opptjent pensjonsytelse skal utgjøre.

Utvalgets forslag til ny pensjonsordning innebærer at den bringes i samsvar med hovedprinsippene for pensjonsreformen. Forslaget innebærer en betydelig innstramming i forhold til dagens ordning.

Eksempelvis vil en stortingsrepresentant som fullt ut omfattes av ny folketrygd, opparbeide en årlig livsvarig ytelse tilsvarende 0,91 prosent av det til enhver tid gjeldende pensjonsgrunnlag. Med dagens godtgjørelse på kr. 694.500 utgjør dette en årlig livsvarig pensjon på om lag 6.300 kroner. Etter to år i vervet utgjør årlig pensjon 12.600 kroner og etter tre år 18.900 osv. Etter 30 i vervet – ikke særlig aktuelt, men for å illustrere hvordan modellen dimensjoneres - vil pensjonen utgjøre 189.000 og med ytterligere 10 år i arbeidsforhold vil ytelsen fra folketrygden være drøyt 269.000, pensjon totalt ca 458.000 eller 66 % av pensjonsgrunnlaget.

Tabellen under viser pensjonsopptjening etter ulike antall år i vervet med dagens godtgjøring. Det er forutsatt 40 årsopptjening i folketrygden.

	Antall år i vervet					
	3 år	4 år	8 år	12 år	30 år	40 år
Stortingspensjon	18900	25200	50400	75600	189000	252000
Folketrygd	269360	269360	269360	269360	269360	269360
Sum	288260	294560	319764	344965	458360	521360

Egenandel

Utvalget går inn for at det ikke knyttes noen egenandel til ordningen og viser den forbindelse til at den foreslåtte ordningen er en nettoordning som innebærer betydelige innstramminger i forhold til dagens ordning. Det innføres levealdersjustering etter samme prinsipper som i ny folketrygd.

Overgangsordninger

Nye pensjonsordning gjøres gjeldende fra høsten 2009 (konstituering av nytt Storting). Opptjente rettigheter, herunder allerede opptjente etter 75-årsregelen, beholdes. Dette anses nødvendig for å ivareta tilfredsstillende rettsvern. De som fortsetter som representanter får

således utbetalt dels etter ny ordning, dels etter gammel. Det etableres ordninger med økonomisk sikkerhetsnett ved avslutning av det politiske verv i påvente av nytt arbeid. Dette består av ytelse i en fratredelsesperiode, en etterlønnperiode (12 mnd) og rett til dagpenger på lik linje med øvrige arbeidstakere. Ventegodtgjørelse og etterlønnordninger i dagens ordninger oppheves.

Sigrun Vågeng

Per Kristian Sundnes

Vedlegg til sak

Vedlegg -
Pensjonsordning f

09/84 Oppnevning av representant til World Urban Forum mars 2010

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/84

Forslag til vedtak

Til å delta på World Urban Forum V 22.-26.3.2010 oppnevner Hovedstyret:

1. ....

med vararepresentant

1. ....

Saksframstilling

Norge er medlem av FN-organisasjonen UN Habitat. Habitat har hovedfokus på bosettingsspørsmål men har i det siste årene satt økende fokus på lokale forhold generelt, inkludert lokal forvaltning og lokaldemokrati. Som ledd i dette arbeidet har UN Habitat arbeidet med "Guidelines for Decentralisation" i samarbeid med UCLG, og Norge spiller en viktig rolle i det arbeidet.

UN Habitat avholder regelmessige internasjonale konferanser hvert annet år, de såkalte World Urban Forum. De siste ble avholdt i Nanjing Kina 2008 og i Vancouver Canada 2006. Førstkommende konferanse, den femte i rekken, avholdes i Rio de Janeiro i Brasil 22.-26.3.2010.

Konferansen i Rio vil bli en viktig møteplass for representanter for lokalforvaltninger og organisasjoner fra hele verden. Konferansens hovedtema er "Cities for all - bridging the urban divide". Konferansen vil ha et stort antall plenumsforedrag, paneldebatter og seminarer arrangert av nasjonale og internasjonale organisasjoner, blant annet UCLG og KS' søsterorganisasjoner.

Norge har deltatt på alle arrangementene siden første World Urban Forum i 2002. KRD samarbeider med MD og UD om den norske deltakelsen og KRD koordinerer arbeidet og har ansvar for den norske utstillingen. Den enkelte norske organisasjon styrer selv sin deltakelse, og det blir ikke oppnevnt noe offisiell norsk delegasjon utover det som blir nødvendig dersom en politisk representant fra ett eller flere av de berørte departementer skal delta. Under forumet etablerer også KRD et samarbeid mellom de norske deltakerne, og KRD vil bistå norske organisasjoner om å få innpass i formelle møter og paneldebatter der det er nødvendig.

KS deltok med både politisk og administrativ representasjon i Canada 2006, men bare med administrativ representasjon i 2008. På begge de to siste konferansene har KS bidratt med materiell til den norske standen og med et seminar basert på internasjonale prosjekter.

Spesialrådgiver Liss Schanke i KS har deltatt på de to siste World Urban Forum konferansene og har ansvar for et seminar under World Urban Forum med deltakelse fra Guatemala, Spania og Norge med fokus på "Balanse mellom familieliv og arbeidsliv", et tema der Norge har kommet langt og der det er internasjonal interesse for norske metoder og erfaringer. Dette seminaret vil også bli relatert til CEMRs Charter for likestilling mellom kvinner og menn i lokalsamfunnet, som Hovedstyret har sendt til alle landets kommuner og fylkeskommuner med oppfordring om godkjenning.

Det vil være en stor fordel å ha med en politisk deltakelse fra KS på WUF V i Rio, for å styrke den norske politiske deltakelsen generelt, for å sikre tilgang til møteplasser for lokalpolitikere og for å øke KS' utbytte av konferansen. KS vil få bistand av KRD for å sikre KS politiske deltakelse i relevante debatter og møter under konferansen.

KRD har opplyst at man regner med å kunne dekke utgifter til reise og opphold til konferansen i Rio for to personer fra KS.

Mer informasjon om UN Habitat og World Urban Forum V finnes på: www.unhabitat.org

Sigrun Vågeng

Morten Dahl

09/85 Høring helhetlig diskrimineringsvern

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/85

Forslag til vedtak

Hovedstyret ber administrasjonen legge følgende prinsipper til grunn for KS' høringsuttalelse til NOU 2009:14 Et helhetlig diskrimineringsvern.

- KS mener det er riktig å utarbeide ny samlet diskrimineringslov. En slik lov bør være tydelig, forutsigbar og enkel å forholde seg til. Lovens opplisting av diskrimineringsgrunnlag bør derfor være uttømmende.
- KS mener at det generelle forbudet mot aldersdiskriminering bare skal gjelde i arbeidslivet. KS mener at det i lov, forskrifter og i landsomfattende tariffavtaler skal være adgang til å fastsette generelle aldersgrenser. Lovgivere og partene i arbeidslivet er de nærmeste til å vurdere disse spørsmålene. KS fremhever behovet

for å kunne sette øvre aldersgrenser for særlige rekrutteringsstillinger, som trainee-stillinger.

- KS mener loven bør ha en generell unntaksbestemmelse med et alminnelig sakelighetskrav. En slik dynamisk regel vil kunne praktiseres ulikt ut fra den enkelte situasjon og hvilket diskrimineringsgrunnlag som påberopes, og det er ikke behov for en snevrere unntaksadgang for arbeidslivet.
- KS mener offentlige myndigheters aktivitetsplikt skal omfatte alle lovens diskrimineringsgrunnlag.
- KS mener arbeidsgivers aktivitetsplikt kan knyttes nærmere til virksomhetens helse- miljø- og sikkerhetsarbeid, og at den kan utvides til å gjelde alle diskrimineringsgrunnlag. KS mener det kan stilles spørsmål ved om det er nødvendig å føre tilsyn med aktivitetsplikten. Dersom det likevel skal føres tilsyn med arbeidsgivers aktivitetsplikt vil Arbeidstilsynet være et hensiktsmessig håndhevingsorgan. KS mener arbeidsgivers redegjøringsplikt bør oppheves.
- Når det som i den eksisterende diskrimineringsloven foreslås delt bevisbyrde mener KS det vil være uheldig å utvide det objektive ansvaret i ny lov.
- KS mener bestemmelsen om lik lønn for arbeid av lik verdi bare skal gjelde ved kjønnsdiskriminering.
- KS mener det er galt å bruke anskaffelsesprosessene til å løse kontrollproblemer som ikke berører selve anskaffelsen, blant annet fordi deler av kontrollansvaret på denne måten overføres fra statlige myndigheter til kommunene.
- Kommunenes økte utgifter i forbindelse med kravene til universell utforming må kostnadsberegnes, og kommunene må kompenseres for disse.
- KS mener en bestemmelse om ikke-diskriminering i Grunnloven må utformes som en symbolbærer og ikke som en skranke for lovgivningen.

Saksframstilling

Barne- og likestillingsdepartementet har sendt på høring NOU 2009: 14 Et helhetlig diskrimineringsvern, høringsfrist er 30.12.2009.

Det såkalte diskrimineringslovutvalget ble ledet av Hans Petter Graver. KS har sittet i en referansegruppe med representanter for ulike diskrimineringsgrunnlag, partene i arbeidslivet og Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

I det følgende tas i hovedsak opp forslag som innebærer opphevelse av eller endringer i gjeldende rett.

En samlet diskrimineringslov

Diskrimineringslovutvalget foreslår en ny samlet lov mot diskriminering som skal erstatte likestillingsloven, lov mot etnisk diskriminering og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, samt enkelte bestemmelser i arbeidsmiljøloven kapittel 13. Den nye loven vil i stor grad videreføre gjeldende rett. Formålet med én samlet lov er å gi et mer helhetlig og derigjennom styrket diskrimineringsvern i norsk lovgivning. Det lå ikke i diskrimineringslovsutvalgets mandat å vurdere endringer i håndhevingsapparatet, det vil si likestillingsombudet og likestillingsnemnda.

Utvalget foreslår at loven i utgangspunktet skal gjelde på alle samfunnsområder. Loven skal eksempelvis gjelde i arbeidsliv, boligsektoren, skole- og utdanningssektoren og tilbud av

varer og tjenester. Utvalgets flertall foreslår at loven ikke skal gjelde familieliv og andre rent personlige forhold.

Definisjon av diskriminering:

Lovforslaget § 4 annet ledd

”Med diskriminering menes usaklig direkte og indirekte forskjellsbehandling. Med direkte forskjellsbehandling menes en handling eller unnløtelse som har som formål eller virkning at personer på grunn av forhold som nevnt i første ledd, blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon. Med indirekte forskjellsbehandling menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnløtelse som fører til at personer på grunn av forhold som nevnt i første ledd stilles dårligere enn andre.”

Definisjon av trakassering:

Lovforslaget § 7 annet og tredje ledd

” Med trakassering menes handlinger, unnløtelse eller ytringer som virker eller har til formål å virke krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende eller ydmykende. Med seksuell trakassering menes uønsket seksuell oppmerksomhet som er plagsom for den oppmerksomheten rammer.”

Vernede diskrimineringsgrunnlag

Loven skal gi vern mot diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel og adopsjon, etnisitet, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, religion, livssyn, politisk syn og alder. Dette er en videreføring av diskrimineringsgrunnlagene som er vernet etter gjeldende diskrimineringslover, men utvider diskrimineringsvernet på grunn av seksuell orientering og politisk syn, som i dag kun er vernet når det gjelder arbeid og bolig. Det betyr at forbudet mot diskriminering på grunn av seksuell orientering vil gjelde på områder som helsetjenester, sosial- og velferdstjenester, forsikring, idrett, uteliv, kirke og religion med videre.

Utvalgets flertall foreslår at lovens liste over diskrimineringsgrunnlag suppleres med en ”sekkebestemmelse”, som innebærer at også ”andre liknende vesentlige forhold ved en person” kan påberopes under diskrimineringsvernet. Loven vil da i særlige urimelige eller usaklige enkelttilfeller kunne påberopes av for eksempel overvektige, transpersoner, rusavhengige, straffedømte, eldre, personer med omsorgsoppgaver med flere.

En slik sekkebestemmelse kan skape uforutsigbarhet hos dem som skal håndheve regelverket, og overlate til de håndhevende myndigheter å trekke opp grensene. Å bli beskyldt for diskriminering oppleves som belastende for den beskyldningene rettes mot. Å ha et diskrimineringsforbud som åpner for utvidelse til stadig nye forhold etter en konkret vurdering, vil kunne være uforutsigbart også for de pliktsubjekter som skal etterleve regelverket.

For øvrig vil administrasjonen påpeke at kommunal virksomhet både som tjenesteleverandør og myndighetsutøver er bundet av det offentligrettslige saklighetskrav.

Særlig om diskriminering på grunn av alder

Utvalget mener alder står i en særstilling, fordi det oftere vil være saklig å forskjellsbehandle på grunn av alder enn for de øvrige grunnlagene. Utvalget mener det er behov for et vern mot aldersdiskriminering også utenfor arbeidslivet, men at det ikke er hensiktsmessig med et bredt forbud når forskjellsbehandling på grunn av alder i svært mange tilfeller bør

aksepteres, for eksempel myndighetsalder, kjøp av alkohol, førerkort osv. Det samme kan gjelde for regler om skolestart og inndeling i klasser i grunnskolen, i stedet for at dette baseres (bare) på individuelle vurderinger av barns modenhet og evner. Utvalgets flertall foreslår derfor at det generelle forbudet mot aldersdiskriminering bare skal gjelde i arbeidslivet, som i dag.

Utvalget har diskutert at et generelt diskrimineringsforbud i forhold til alder utenfor arbeidslivet vil omfatte offentlige helse- og sosialtjenester, og således prioriteringer innen helsevesenet. Utvalget mener at denne prioriteringsdebatten faller utenfor utvalgets mandat.

Unntak fra diskrimineringsforbudet

Utvalget foreslår en generell unntaksbestemmelse som sier at diskrimineringsforbudet ikke gjelder ved saklig forskjellsbehandling. Ved forskjellsbehandling er det et krav om at handlingen må ha et saklig formål, den skal være nødvendig og ikke uforholdsmessig inngripende. Gjennom en slik lovgivningsteknikk sikrer lovgiver at praktiseringen av bestemmelsen varierer fra de ulike samfunnsområder, de ulike diskrimineringsgrunnlag og årsaken til en eventuell forskjellsbehandling. Dette unntaket sikrer arbeidstakere mot usaklig forskjellsbehandling mens det tydeliggjøres at saklig forskjellsbehandling er lovlig.

Det foreslås en snevrere unntaksadgang for arbeidslivet. Ved saklig forskjellsbehandling innenfor arbeidslivet skal det være et tilleggsvilkår at denne forskjellsbehandlingen må være nødvendig for utøvelse av arbeid eller yrke.

Utvalget gir uttrykk for at det oftere kan være legitimt å forskjellsbehandle på grunn av alder, men at det kan være vanskelig i praksis å fastslå når en slik forskjellsbehandling er saklig. Utvalget foreslår derfor at det i lov, forskrifter og i landsomfattende tariffavtaler skal være adgang til å fastsette generelle aldersgrenser.

Offentlige myndigheters aktivitetsplikt

Utvalget foreslår at offentlige myndigheters aktivitetsplikt skal omfatte alle lovens diskrimineringsgrunnlag. Det foreslås ikke en særskilt redegjøringsplikt knyttet til dette.

I dag har offentlige myndigheter aktivitets- og redegjøringsplikt for diskrimineringsgrunnlagene kjønn, etnisitet og funksjonsnedsettelse. Utvalget finner ikke grunn til å skille mellom de ulike diskrimineringsgrunnlagene i denne sammenheng. Dette samsvarer også med utvalgets forslag til grunnlovsbestemmelse.

Aktivitetsplikten vil omfatte det offentlige som lovgiver, tjenesteyter og bevilgende myndighet. Plikten omfatter statlige organer, kommuner og fylkeskommuner.

Aktivitets- og redegjøringsplikt

Utvalget foreslår at det innføres aktivitetsplikt for arbeidsgiver på alle lovens diskrimineringsgrunnlag. Plikten til å hindre diskriminering og trakassering på arbeidsplassen følger allerede i dag av reglene om helse, miljø og sikkerhet som arbeidsgiver er pålagt i arbeidsmiljøloven. Det aktive pådriverarbeidet for å fremme likestilling er ikke inkludert i denne plikten i dag.

Aktivitetsplikten foreslås utformet slik at den kan implementeres i virksomhetenes systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Plikten foreslås håndhevet av Arbeidstilsynet. Formålet med forslaget er å få et mer systematisk likestillings- og ikke-diskrimineringsarbeid i virksomhetene, og samordne arbeidet med virksomhetenes arbeid for forsvarlig helse-, miljø- og sikkerhet for arbeidstakerne. Forslaget innebærer at

aktivitetsplikten vil inngå i virksomhetens partsarbeid, og derfor også en utvidelse av arbeidstakerrepresentantenes oppgaver.

Utvalget peker på at det gode likestillings- og ikke-diskrimineringsarbeidet kommer fra motiverte ledere og medarbeidere som sammen setter fokus. Erfaringer underbygger at motivasjon og ønsket om å være gode arbeidsgivere er førende for arbeidet, og ikke regelverket og kontrollordninger på området. Det er lønnsomt og nødvendig å tenke likestilling, og det er stort fokus på viktigheten av tiltak for inkludering, integrering og likestilling. Utvalget mener likevel at det bør føres tilsyn med aktivitetsplikten for å gjøre den mer effektiv.

KS bør stille spørsmål ved om et slikt tilsyn er nødvendig.

Utvalget foreslår Arbeidstilsynet som håndhevingsorgan. Arbeidstilsynet er et organ med tilsynsmyndighet og desentraliserte enheter, og de har praktiske muligheter til å føre tilsyn med kommunene og gjennom pålegg tvinge frem aktiviteter. Det vil kreve betydelig økte ressurser og heving av kompetansen til Arbeidstilsynet for at tilsynet skal kunne utøves på en god måte.

Likestillings- og diskrimineringsombudet vil ikke ha de samme muligheter for tilsyn gjennom sin skriftlige saksbehandling og ett kontor i Oslo. Ombudet har på den annen side stor kompetanse på området, og vil kunne sette søkelyset på dette området i et nasjonalt perspektiv. Prinsipielt sett kan det også være uheldig å kombinere rollen som ombud og tilsynsmyndighet.

Gjeldende redegjørelsesplikt foreslås opphevet fordi den virker unødvendig byråkratiserende og ikke i tilstrekkelig grad bidrar til å fremme likestillingsarbeidet. KS har også tidligere vært i mot redegjørelsesplikten.

Opplysningsplikt om lønn

Det foreslås at arbeidsgiver skal ha en opplysningsplikt om lønn ved mistanke om lønnsdiskriminering. Formålet er å effektivisere retten til ikke å bli diskriminert ved lønnsfastsettelsen og retten til likelønn. Opplysninger om lønn kan kreves fremlagt av tillitsvalgte og verneombud.

En slik innsynsrett er i tråd med det som praktiseres i KS-området ved lokale forhandlinger.

Likelønn

Utvalget foreslår å videreføre dagens bestemmelse i likestillingsloven om rett til lik lønn for arbeid av lik verdi. Utvalget har vurdert om bestemmelsen også skal gjøres gjeldende for andre av lovens diskrimineringsgrunnlag, men er kommet til at bestemmelsen fortsatt bare skal gjelde ved kjønnsdiskriminering.

Erstatning og oppreisning

Det er normalt et vilkår for å ilegge ansvar for erstatning og oppreisning at vedkommende er å bebreide.

Utvalget foreslår at arbeidsgiver ved diskriminering i arbeidslivet skal være ansvarlig for å betale erstatning (kompensasjon for økonomisk tap) og oppreisning (kompensasjon for krenkelsen/ ikke-økonomisk skade), uavhengig av skyld. Tilsvarende gjelder i dag for kjønnsdiskriminering i arbeidslivet. For brudd på diskrimineringsforbudet i arbeidsmiljøloven gjelder regler om oppreisning uavhengig av skyld, men det gjelder ikke et objektivt erstatningsansvar.

Begrunnelsen utvalget gir for å innføre et slikt strengere ansvar er at den som går til sak ikke oppnår så mye selv om han eller hun får medhold i at handlingen var diskriminerende, hvis

arbeidsgiver bare kan trekkes økonomisk til ansvar for sine diskriminerende handlinger dersom det påvises forsett eller uaktsomhet.

KS har tidligere gått i mot objektivt ansvar for arbeidsgiver i andre høringssaker, særlig når det som i diskrimineringsloven er delt bevisbyrde. Dette innebærer at bevisbyrden veltes over på innklagede dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det er skjedd diskriminering.

Offentlige anskaffelser

Utvalget foreslår at leverandører som gir tilbud om levering av varer og tjenester, samt bygge- og anleggsarbeider skal levere egenerklæring der det bekreftes at virksomheten som arbeidsgiver oppfyller plikten til å arbeide aktivt for likestilling etter diskrimineringsloven. På samme måte som for manglende HMS-erklæring, foreslås det at manglende egenerklæring skal føre til at tilbudet avvises.

Forslaget reiser både juridiske og praktiske spørsmål.

Juridisk sett er det først spørsmål om et slikt krav strider mot det grunnleggende ikke-diskrimineringsforbudet i EØS-regelverket. Det må foretas en nærmere vurdering av dette spørsmålet i sammenheng med utarbeidelse av den endelige høringen.

Dernest må det spørres om det i tillegg til et pålegg om å kreve en egenerklæring, også kreves at oppdragsgiverne (innkjøperne) skal foreta kontroller for å undersøke om leverandøren faktisk ivaretar de forhold de i egenerklæringen har lovet å ivareta. En egenerklæring vil bli del av kontrakten mellom oppdragsgiver og leverandør, og kontroll av om egenerklæringen oppfylles skal da som utgangspunkt være en del av kontraktsoppfølgingen. Dersom denne egenerklæringen skal følges opp av oppdragsgiver, kreves det at oppdragsgivere har en felles forståelse for hva som ligger i egenerklæringen. Slik kravet synes å være formulert, er det vanskelig å se hvilke forpliktelser som egentlig ligger i det. Det blir da også både juridisk og praktisk vanskelig for oppdragsgiver å kontrollere om kravene er oppfylt.

Universell utforming, individuell tilrettelegging og offentlige myndigheters aktivitetsplikt

Reglene om tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven blir videreført i den nye diskrimineringsloven. Det samme gjelder reglene om universell utforming. I tillegg videreføres offentlige myndigheters plikt til å arbeide aktivt for å realisere lovens formål innenfor sine områder.

Økte kostnader for kommunene i forbindelse med innføring av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven for to år siden ble den gang meldt inn til konsultasjonsordningen.

Grunnlovsværn mot diskriminering

Utvalget hadde i oppdrag å vurdere grunnlovsfesting av diskrimineringsvernet. Det foreslås av utvalgets flertall å ta inn en bestemmelse om ikke-diskriminering i Grunnloven hvor diskrimineringsgrunnlagene listes opp i bestemmelsen. En slik grunnlovsbestemmelse om ikke-diskriminering vil fungere som en skranke for lovgivningen, slik at lovbestemmelser i strid med ikke-diskrimineringsprinsippet i Grunnloven kan settes til side av domstolene.

Flertallets forslag til grunnlovsbestemmelse:

Ingen mennesker må utsettes for diskriminering fra statens myndigheter på grunn av kjønn, etnisitet, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, religion, livssyn, politisk syn, alder eller andre lignende vesentlige forhold ved en person.

Mindretallet foreslår i stedet en bestemmelse i Grunnloven som en symbolbærer, men denne lister ikke opp de ulike diskrimineringsgrunnlagene. Mindretallet foreslår at grunnlovsbestemmelsen ikke skal være en rettslig skranke for lovgiver, og det skal ikke være adgang for domstolene til å sette til side lover.

Mindretallets forslag til grunnlovsbestemmelse:

Det påligger statens myndigheter å sikre at ingen mennesker utsettes for diskriminering. Nærmere bestemmelser fastsettes ved lov.

Grunnlovsbestemmelsens funksjon ved å velge denne modellen er å opphøye diskrimineringsforbudet til grunnlovens trinnhøyde og gi retningslinjer til staten i egenskap av lovgiver og forvaltning. Mindretallets forslag understreker et viktig demokratisk prinsipp, og sikrer at diskrimineringsforbudet får forankring i vår konstitusjon. Forslaget har likehetspunkter med Grunnloven § 110 c (menneskerettigheter) og § 110 andre ledd (medbestemmelse).

Lenke til høringsbrev og NOU'en i fulltekst

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/hoyringar/hoeringsdok/2009/horing---nou-2009-14-et-helhetlig-diskri.html?id=570263>

Sigrun Vågeng

Børge Benum

Vedlegg til sak

Høring - Et
helhetlig diskrimin

Orienteringssaker

09/51 Protokoller fra Arbeidsutvalgets møte 29. november 2009

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/51

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

Protokoller fra ovennevnte møte følger vedlagt.

Sigrun Vågeng

Vedlegg til sak

29. okt..doc

B 29. okt..doc

09/52 Protokoll fra møte i Hovedstyrets arbeidsgruppe for FoU 22.09.2009

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/52

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

Som orientering oversendes protokoll fra møte 22.09.09.

Sigrun Vågeng

Kjell-Torger Skjetne

Vedlegg til sak

Møteprotokoll

09/53 Protokoller fra Hovedstyrets arbeidsgruppe for velferd

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/53

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

Vedlagt oversendes protokoller fra møter i arbeidsgruppen for velferd 06.10. og 16.11.2009.

Sigrun Vågang

Kjell-Torger Skjetne

Vedlegg til sak

Møteprotokoll
velferd 6okt (2).doc

Møteprotokoll
velferd 12nov.doc

09/54 Arbeidsformer, arbeidsdeling og arbeidsomfang

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/54

Forslag til vedtak

Hovedstyrets svar med vedlegg sendes Organisasjonsutvalget.

Orienteringssakens fakta

Organisasjonsutvalget har sendt et notat datert 07.10.2009 til Hovedstyret, der det bes om en nærmere tilbakemelding fra Hovedstyret om styrets arbeidsformer, arbeidsfordeling og arbeidsomfang. Organisasjonsutvalget ber også om tilbakemelding fra Hovedstyret om styrets forventninger til eget arbeid/levering og forventninger til arbeid/levering fra andre tillitsvalgtorganer i KS.

Vedlagt følger utkast til svar med vedlegg fra Hovedstyret til Organisasjonsutvalget.

Sigrun Vågang

Arvid Weber Skjærpe

Vedlegg til sak

HST
arbeidsformer osv

AU-sak ang
arb.form_vedlegg

HST_oversikt alle
møter_nov09.doc

09/55 KS' arbeid med nyskaping og innovasjon i kommunesektoren

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/55

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

KS har fått i oppdrag fra siste Landsting og Landsstyret i 2008 å sette innovasjon og nyskaping på dagsorden. Hovedstyret vedtok i desember 2008 at KS skal lage en strategi for innovasjon i kommunesektoren.

Innovasjonsmeldingen, St. meld. Nr. 7 (2008 – 2009), har et sterkt fokus på innovasjon i offentlig sektor. Det forventes økt fokus på incentiver som bidrar til fornying av offentlig sektor og det forutsetter enda større grad av involvering av innbyggere i utvikling, gjennomføring og evaluering av tjenester.

2009 har vært et år der innovasjon som tema for kommunene og KS har vært under drøfting i KS. En strategi for innovasjon i kommunesektoren kan være et dokument – en veileder eller ”oppskrift” – for hvordan kommunen skal jobbe innovativt. En strategi kan også være et rammeverk, eller en arbeidsmetode, der innovasjon er det sentrale virkemiddel.

KS foreslår at en strategi for kommunesektoren ikke blir ett skriftlig dokument, eller veileder, men at strategien blir å etablere et ”innovasjonssystem” der KS i samarbeid med andre aktører og miljøer fører dialog, skaper debatt, produserer kunnskap og gode eksempler, samt å være fødselshjelper for innovasjon blant våre medlemmer.

Vi må ta utgangspunkt i utfordringene kommunesektoren står overfor når vi skal sette innovasjon på dagsorden blant våre medlemmer. Vår sektor vil få flere brukere, og brukere med andre og mer krevende behov, i årene som kommer. Samtidig vet vi at tilgangen på arbeidskraft ikke kan matche dette behovet. I tillegg står vi overfor et stigende klimaproblem og vi vil sannsynligvis få mindre økonomisk handlefrihet. Økt innovasjon er ett av svarene på disse utfordringene.

Vi må stille noen grunnleggende spørsmål og peke på enkelte forutsetninger:

- Lokal frihet en forutsetning: Det er effektivt med lokal frihet og lokal frihet gir rom for innovasjon
- Å ta risiko: For å innovere må en virksomhet tørre å eksperimentere og ha mot til å feile. Kommunene forvalter fellesskapets ressurser. Er det riktig av oss å ta risiko?

- Ledelse er avgjørende. Ledere må bygge kultur for innovasjon, gi ansatte mandat til å tenke nytt, sette nyskaping i system og dyrke individene og de gode ideene.
- Innovasjon blir ikke til i isolat. Hvem samarbeider kommunesektoren med for å tenke mer innovativt?

Innovasjon er et begrep mange oppfatter som ”ukommunalt”. Generelt kan innovasjon bli definert som endring, men det er ikke all endring som er innovasjon. Endringen må innebære en form for nyhet eller nyskaping, for eksempel gjennom å introdusere en ny praksis/prosess, opprette en ny tjeneste, opprette et nytt samarbeidsmønster mellom organisasjonen og privat, frivillig sektor i å yte tjenester, mv. Graden av nyhet kan imidlertid variere. Innovasjonen er radikal dersom den innebærer noe helt nytt og inkrementell hvis det er forbedringer av allerede eksisterende produkter, tjenester, prosesser eller organisasjoner.

Innovasjonskjennetegn/definisjoner:

- Innovasjonens resultater er ikke kjent på forhånd.
- Innovasjon er ideer omsatt til ny praksis – innovasjon skaper alltid merverdi.
- Innovasjon er kjent eller ny kunnskap kombinert på en ny måte eller benyttet i en ny sammenheng.
- Innovasjon er en måte å forholde seg til oppgavene på – en innovasjonskultur.
- Innovasjon har en driftig, dristig og eksperimenterende form.

Det foregår mye tjeneste- og samfunnsutvikling i kommuner og fylkeskommuner. KS arbeider kontinuerlig med å bistå medlemmene i dette arbeidet. KS skal fortsette – og videreutvikle - rollen som utviklingspartner. Dette arbeidet skal vi se i sammenheng med innovasjonsarbeidet, og metodikk utviklet i KS kan benyttes også til innovasjonsarbeid.

Vi vet at kommunene ikke kan drive godt innovasjonsarbeid alene, akkurat som andre virksomheter ikke er innovative i isolasjon. Skal man tenke nytt, må man bryne seg på noen som tenker annerledes. KS tar derfor utgangspunkt i at både vårt arbeid og kommunenes arbeid med innovasjon må skje med utstrakt grad av omgivelsesorientering. Det innebærer å åpent invitere til samarbeid med andre virksomheter.

Innovasjonsallianse

KS ønsker å etablere et miljø for nyskaping og innovasjon i kommunesektoren, en ”Innovasjonsallianse for kommunesektoren”. En allianse med flere oppgaver:

- Sette på dagsorden hva som er drivere for innovasjon i kommunesektoren
- Skape debatt om hva som er løsningene på driverne/utfordringene
- Bidra til at det produseres kunnskap (forskning og utredninger) om både det teoretiske grunnlaget for nyskaping og om empirien.
- Synliggjøre gode eksempler på nyskaping i kommunesektoren – vi vet at ”beretninger” er viktig for innovasjon.

Etter en gitt tidsperiode med arbeid i dette miljøet, vil KS gi ut et strategisk dokument, eller en samling dokumenter som oppsummerer utfordringer, erfaringer, kunnskap, nye løsninger og gode eksempler. Det er imidlertid viktig at ikke KS gir ut noen ”oppskrift” på innovasjon i kommunene, dette ville være en selvmotsigelse i forhold til hvordan nyskaping oppstår i hver enkelt virksomhet.

2010 blir et etableringsår, der de viktigste problemstillingene blir lagt ”på bordet” og drøftet, og det systematiserer hva som bør være alliansens primære områder å sette under lupen.

Alliansen bør bestå av nyskapende kommuner og fylkeskommuner, men også av personer fra andre deler av samfunnslivet: næringsliv, frivillige organisasjoner, forskning, departementer. Alliansen vil ha noen faste medlemmer, men i en del sammenhenger vil det inviteres bredt til arbeidsøkter på særskilte tema.

Mulige deltakere i alliansen:

- 14 nyskapende kommuner
- 2 nyskapende fylkeskommuner
- KRD
- NHD
- HOD
- NAV
- NHO
- Frivillighet Norge
- 2 Forskningsmiljøer
- Innomed
- MandagMorgen
- Innovasjon Norge
- Elevorganisasjonen eller studentenes landsforbund
- 2 kreative miljø/utvalgte personer
- Distriktssenteret

Alliansen bør ikke bestå av flere enn 30-35 personer. Det bør ledes av KS, og møtes 6 ganger i løpet av perioden mars 2010-juni 2011. Arbeidet til alliansen vil være en sammenhengende prosess, der noe skjer i samlinger, og noe mellom samlinger i form av webbaserte, åpne prosesser. Vi kan se for oss progresjonen i tema på følgende måte:

1. Hva er de største utfordringene kommunesektoren står overfor de neste 25 årene? Identifisere de viktigste utfordringene.
2. Prioritere de viktigste områdene/"koke ned".
3. Fokus på de innovative løsningene på hver utfordring. Denne delen av prosessen vil ta mest tid, her vil praksisfeltet møte den politiske overbygningen, de gode ideene identifiseres og eksemplene formidles.

Praktisk arbeid og interessepolitikk

KS vil i tillegg til å lede alliansen ha en rolle som "fødselshjelper" for praktiske nyskapsprosjekter i samarbeid med andre aktuelle miljøer.

Det er etablert samarbeid med Innomed¹ knyttet til innovasjon i helse og omsorg, og KS har tro på at Innomeds metode og bistand vil være nyttig for våre medlemmer. KS har gjennom ARTE-prosjektet² med NHO foreslått at det vurderes om Innomed bør styrkes for å sette ytterligere fart på praktisk innovasjonsarbeid i kommuner og fylkeskommuner.

KS har høsten 2009 inngått partnerskap med NHO om innovasjon i offentlige anskaffelser, leverandørutvikling. Offentlig sektor bruker i overkant av 300 mrd kroner i året på anskaffelser, og kommunesektoren står for ca en tredel av dette. Dette er et prosjekt som har

---

¹ Innomed er et nasjonalt kompetansenettverk for behovsdrivet innovasjon i helsesektoren. Innomed er etablert av Helsedirektoratet på oppdrag av Helse- og omsorgsdepartementet. KS sitter i Innomeds styringsgruppe.

² ARTE = arbeidskraft og teknologi. En rapport om velferdsteknologi, muligheter, status og behov. Vedtatt i NHO og KS juni 2009.

som mål å utvikle en metode for økt innovasjon og heve kompetansen hos offentlige virksomheter og næringslivet, slik at de bedre vil utnytte det handlingsrommet de har knyttet til tidlig fase-dialog og samarbeid om den leveransen som skal bestilles og leveres. Resultatet her vil være innovasjon for næringslivet, men også innovasjon i kommunens tjenester.

KS vil parallelt arbeide interessepolitisk for å bedre rammevilkårene for nyskaping i kommunesektoren, blant annet gjennom å sette fokus på om virkemiddelapparatene som i dag eksisterer er gode nok for å få til nyskaping.

Nordisk samarbeid

Det er en erkjennelse at våre naboland har kommet lenger enn Norge når det gjelder innovasjon i kommunesektoren. På den annen side kan det tenkes at utviklingsarbeid og – metodikk i Norge kan overføres til andre. Det er derfor naturlig å tenke seg et nordisk samarbeid, og kontakt så langt viser stor interesse for dette. KS ser derfor for seg at Innovasjonsalliansen har kontakt med referansepersoner fra Danmark og Sverige.

I Sverige har man jobbet med innovasjon i kommunesektoren i snart ti år. Det er laget flere utredninger, blant annet ”Måste innovationer vära av metall?” i 2007 og eksempelsamlingen ”Den innovativa kommunen” fra 2009. Fokus i Sverige har i stor grad vært på utredning og dokumentasjon, og mindre på utvikling av innovasjonspraksis i kommunene. SKL har hatt en ledende rolle i dette arbeidet.

I Danmark har man opprettet Innovasjonsrådet, som er et nettverk av nytenkere fra de viktigste sektorer i samfunnet. Innovasjonsrådet ble etablert i 2003 på basis av regjeringens visjon om at Danmark skal utvikle seg til å bli et av verdens mest innovative samfunn. Rådets ambisjon er å bidra til dette ved å identifisere sentrale ”innovasjonsdagsordener”, utforske mulighetene i disse, og skape nye samarbeid på tvers av samfunnets beslutningstakere og innovatører. Et av delprosjektene er ”Velferdsinnovasjon fra frontlinjen” som har identifisert de 5 største utfordringene i det danske samfunnet, basert på en prosess med 2150 offentlige og private ledere. Målet er å løse klassiske velferdsoppgaver på en ny og smartere måte. Alle de 2150 i panelet skal bidra med forslag til velferdsløsninger innen de fem prioriterte områdene, og dette skal så ”kokes ned” av en mindre gruppe. Forslagene skal presenteres på en større konferanse i januar 2010, og samles i en inspirasjonskatalog.

Det ble avholdt et seminar 5. november 2009 om innovasjon i KS’ regi. Seminaret var en ”offisiell” oppstart på arbeidet med innovasjon, og KS inviterte en rekke kommuner, fylkeskommuner og andre virksomheter til å delta, til sammen ca 70 personer. Våre naboland var representert, og presenterte sine erfaringer og refleksjoner om innovasjon i kommunene. Tilbakemeldingene har vært gode, både fra våre medlemmer som var til stede og fra statlige myndigheter. At KS nå er synlig på innovasjonsområdet blir svært godt mottatt av våre omgivelser.

Et sitat fra en av de danske foredragsholderne på seminaret illustrerer kompleksiteten i det arbeidet vi nå står overfor: *”Fortællinger om kommuners aktiviteter på innovationsområdet skærper opmærksomheden på innovation og gør den til et legitimt område at beskæftige sig med for andre kommuner. Men den er ikke retningsvisende eller igangsættende for handling i disse kommuner. Interessen er etableret - de kommunale heste begynder at sparke i boksen. Men det afgørende spørgsmål ser ud til at være hvad der skal til for at en kommune går til handling - at de kommunale heste lukkes ud af boksen og kan sætte fart på udover innovationssteppen.”* Jens Peter Jensen, Midtlab, Danmark.

KS Utvikling og Innovasjon vil ha ansvaret for å etablere alliansen og drifte den, og arbeidet med nyskaping og innovasjon vil involvere flere avdelinger i KS.

Sigrun Vågeng

Trude Andresen

09/56 IA-avtalen og sykefraværarbeid

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/56

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

Partene i Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd skrev den 24.11.2009 under på avtale om forlengelse av IA-avtalen ut februar 2010. Bakgrunnen for dette var en sterk økning i sykefraværet. Statens utgifter til sykelønn i 2009 er oppjustert med 3,2 milliarder kroner i forhold til årets budsjett, og vil da være drøyt 17 pst høyere enn i 2008.

Bygg og anlegg har hatt den største økningen på 31 pst., mens det i helse- og sosialsektoren er en økning på 11 pst.

Sykefravær i kommunal sektor

Sykefraværet i kommunal sektor utgjør 9,6 pst av mulige arbeidsdager, Kostnadene utgjør hvert år om lag 21 mrd kroner, hvorav kommunale arbeidsgiveres kostnader utgjør 14 mrd og statens kostnader 7 mrd. I dette regnestykket forutsettes det at sykefraværet må erstattes av vikarer for å opprettholde tjenesteproduksjonen.

Ny IA-avtale

Regjeringen har varslet at de vil invitere til drøftinger om en ny IA-avtale slik at denne evt. kan gjelde fra 1. mars 2010. Sentrale problemstillinger vil bli belyst gjennom utredninger og utvalgsarbeid med fokus på virkemidler.

Regjeringen oppnevnte den 27.11.2009 en ekspertgruppe som har fått i oppdrag å vurdere flere mulige administrative tiltak. Dette kan for eksempel være bedre oppfølging av dagens regler, gjennomgang av "stopp-punkt" i sykefraværsløpet, aktivitetskrav for sykmeldte og vurdering av sykemelderens rolle. Vurderingene skal bygge på tidligere erfaringer fra Norge og andre land, og annet tilgjengelig kunnskap om sykefraværutviklingen og "driverne" bak sykefraværet. Formålet er å finne tiltak som kan bidra til en klar reduksjon i sykefraværet.

Ekspertgruppen blir ledet av seniorforsker Arnstein Mykletun ved Nasjonalt folkehelseinstitutt, og består av forskere, fastleger og representanter fra Arbeids- og velferdsetaten og Helsedirektoratet. Gruppens anbefaling skal foreligge 1. februar 2010. Partene er invitert til å delta i en referansegruppe for dette arbeidet. KS samarbeider med de andre arbeidsgiverorganisasjonene om innspill til ekspertgruppen.

Departementet vil vurdere nærmere og drøfte med partene, ulike modeller for arbeidsgivers finansiering av sykelønnsordningen. Dette vil skje innenfor en forutsetning om

provenynøytralitet. I henhold til regjeringserklæringen vil arbeidstakernes rettigheter i sykelønnsordningen opprettholdes.

Regjeringen vil i tillegg etablere et utvalg som skal utrede helserelatert fravær og utstøting i helse- og omsorgssektoren. Utvalget skal utrede omfang av, årsaker til og virkemidler mot helserelatert fravær i denne sektoren.

Departementet og hovedorganisasjonene i arbeidslivet har i høst hatt en felles arbeidsgruppe, som i november la frem en rapport som vil danne grunnlag for de videre drøftinger om ny IA-avtale.

KS har i denne diskusjonen lagt vekt på følgende:

- Mange kommuner og fylkeskommuner jobber godt med sykefravær, men sykefraværet er generelt for høyt og spesielt i pleie og omsorg, barnehager og renhold.
- Noen lykkes i IA/sykefraværsarbeidet med de samme rammebetingelsene som alle andre. Vi må lære av disse.
- God ledelse og god forankring hos lokal ledelse og lokale tillitsvalgte er utslagsgivende for å oppnå resultater.
- Godt HMS arbeid i alle ledd er åpenbart helt nødvendig, og det forebyggende arbeidet må vektlegges i større grad.
- Kommunal sektor driver et godt oppfølgings- og tilbakeføringsarbeid for sykmeldte medarbeidere, at dette opprettholdes og forbedres er en vesentlig faktor for å oppnå gode resultater.

Samarbeid mellom KS og hovedsammenslutningene

Det er etablert et samarbeid mellom KS og hovedsammenslutningene om ny giv IA-arbeid i kommuner og fylkeskommuner.. Innsatsen vil rettes mot tjenesteområder med spesielt store utfordringer; renhold, barnehage og pleie og omsorg. Samarbeidet vil bygge på kunnskap og erfaringer høstet fra mange års aktivt inkluderingsarbeid, bla.

Kvalitetskommuneprogrammet og prosjektene Flink med folk og 321 = sammen om et bedre arbeidsmiljø (sykehjem).

Sigrun Vågang

Bente Stenberg-Nilsen

09/57 Orientering fra KS Konsulent AS om konferanser/kurs/studieturer Oversikt over planlagte arrangementer i 2010

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/57

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

KS-Konsulent as (KS-K) arrangerer ca 55 møteplasser årlig. Arrangementene varierer i størrelse og omfang, både mht deltakerantall og arbeidsinnsats fra KS-K's side. De største arrangementene kan ha opptil 800 deltakere, mens mindre kurs/seminarer har fra 25 deltakere og oppover.

En stor del av arrangementene er gjennomført på oppdrag fra KS. I tillegg har KS-K ansvar for flere store konferanser i regi av bl.a. direktorater og fylkeskommuner. KS-K deltar i planlegging av program, form og innhold, samt har ansvar for budsjett, deltakerkontakt og gjennomføring av arrangementene.

Det siste året har KS-K arrangert flere studieturer, bl.a. på oppdrag fra KS' enhet for internasjonale prosjekter og Akershus fylkeskommune. Representanter fra polske kommuner har vært på besøk i Norge og deltatt på studieopplegg planlagt og gjennomført av KS-K. Vi har samarbeidet med Akershus fylkeskommune om studietur til Finland for en gruppe ansatte i utdanningssektoren i Akershus. Sammen med KS' enhet for internasjonale prosjekter, har vi gjennomført flere studieturer for norske kommuner til Spania og Portugal. KS-K er også involvert i samarbeidet med KS og NHO om Presidentprogrammet, som er et opplæringsstilbud for russiske tjenestemenn og næringslivsledere.

KS-K er opptatt av å videreutvikle våre tjenester, og vil fortsatt fokusere på dette i 2010.

Vedlagt følger oversikt over de arrangementene KS-K pr. desember 2010 har på planen for kommende år. Spesielt framheves arrangementene Skoletinget 2010 i januar og Ordførerkonferanse/Kommunedager i mai, som er blant KS' strategiske konferanser.

Sigrun Vågeng

Bjarne Refsnes
Daglig leder
KS-Konsulent as

Vedlegg til sak

Konferanseoversi
kt - vedlegg til Ho

09/58 Protokoll fra møte i Bedriftsstyret 10. november 2009

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/58

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

Vedlagt følger protokoll fra møte i Bedriftsstyret 10. november 2009.12.02

Sigrun Vågeng

Bjørge R. Rydsaa

Vedlegg til sak

Møteprotokoll fra
møte i Bedriftsstyr

09/59 Nye forskrifter til lov om havner og farvann må utsettes - møte med FKD

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/59

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering.

Orienteringssakens fakta

Kystverket sendte ut brev 5. november til kommunene der de ber om en tilpasning av lokale forskrifter til ny lov om havner og farvann innen årsskiftet. For havnene og kommunene er dette ikke praktisk mulig å gjøre med bakgrunn i høringsinstituttet som kommunene er underlagt. Saken har derfor skapt mye frustrasjon og fortvilelse i havnene, fordi det etter nyttår ikke er sikkert hva som vil gjelde av lover og forskrifter innenfor dette området. KS og KS Bedrift har derfor bedt om et halvt års utsettelse av den nye loven slik at kommunene og havnene kan få tid til å tilpasse seg de nye forskriftene. Tirsdag 1. desember hadde KS et møte med statssekretær Vidar Ulriksen i Fiskeri- og kystdepartementet der vi fremmet våre synspunkter og understreket alvorret i situasjonen. Vi fikk ikke en tydelig tilbakemelding om hva departementet vil gjøre i denne saken. Departementet har lovet å sende et skriftlig svar i løpet av uke 50.

Sigrun Vågeng

Björg R. Rydsaa

Vedlegg til sak

09-01529-3 Nye
forskrifter til lov om

09/60 Klimatoppmøtet i København

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/60

Forslag til vedtak

Saken tas til orientering

Orienteringssakens fakta

KS' nye forslag til ordning for statlige kjøp av lokale klimakutt har vakt interesse i internasjonal kommunesektor. Ordningen vil nå bli presentert internasjonalt på et seminar som KS arrangerer på klimatoppmøtet i København, COP 15.

Seminaret holdes inne på forhandlingssenteret i samarbeid med ICLEI Local governments for sustainability 8. desember.

I tillegg til bidrag fra KS og den norske forhandlingsledelsen vil det bli innlegg fra noen av de mest sentrale aktørene i de internasjonale kommuneorganisasjonene ICLEIs og UCLGs arbeid inn mot Købehavn-prosessen. Det vil også innlegg fra lokal sektor i Sør-Afrika om deres perspektiver på finansiering av klimatiltak og fra OECD, som vil presentere funn fra en ennå ikke-publisert rapport om finansiering av klimatiltak i byer og lokalsamfunn. Etter seminaret arrangeres det en lunsj med ambassadør Jørg Willy Bronebakk som vert.

Med i delegasjonen

KS deltar for øvrig i den offisielle norske forhandlingsdelegasjonen i København med to representanter, nestleder Bjørg Tysdal Moe og seniorrådgiver Ole Jørgen Grann. KS vil dermed hele tiden være oppdatert om utviklingen i forhandlingene, og det tas sikte på å formidle forhandlingsstatus videre daglig på ks.no i hele forhandlingsperioden.

Kommunene inkludert i teksten?

I København vil det også være en viktig oppgave for KS å presse på overfor norske og andre lands nasjonale myndigheter, slik at kommunesektoren blir inkludert som en viktig aktør i det viktige innledende "visjonskapittelet" i det som nå mest sannsynlig blir resultatet av København-møtet, en politisk erklæring med angivelse av et rammeverk for videre forhandlinger neste år.

Oppnås det en slik anerkjennelse fra nasjonalstatene av kommunesektorens rolle i klimaarbeidet, vil dette også samtidig åpne for overføring av ressurser til gjennomføring av konkrete tiltak. Derfor tillegges arbeidet med å få inn en slik henvisning i hovedteksten sterk vekt i de internasjonale kommuneorganisasjonene.

"Kommune-arena"

Kommunesektoren har en egen arena for denne påvirkningsprosessen overfor nasjonalstatene gjennom en egen "Local Government Climate Lounge" på 100 kvadrater inne på forhandlingssenteret. KS-seminaret skal for øvrig finnes sted i denne loungen.

Innstrammet forhandlingsdokument

Etter det KS får opplyst foreligger det nå to parallelle forhandlingstekster, en tekst på nesten 200 sider, som var et resultat av forhandlingsmøtene til og med Bangkok i oktober og en nedkuttet tekst på under 50 sider fra forhandlingsmøtet i Barcelona i november.

I den mest omfattende teksten er det over 100 henvisninger til kommunesektoren, hovedsakelig knyttet til klimatilpasning og til teknologioverføring og klimakutt i fattige land.

Ingen av disse er beholdt i Barcelona-versjonen.

Det er imidlertid den nedkuttete teksten som danner grunnlaget for drøftingene i København, hvor den trolig vil bli nedskalert ytterligere til et dokument på rundt 20 sider.

Bannere fra rådhus

For å påvirke denne prosessen oppfordrer nå UCLG (United Cities and Local Governments), "verdens-KS", byer og lokalsamfunn over hele verden til å henge opp bannere på rådhus og andre offentlige bygninger med slagordet "Seal the deal" og sende bilder av dette til denne adressen: t.nancy@cities-localgovernments.org, slik at bildene kan vises under forhandlingene. Link med eksempel på banner finnes *her*.

Flere arrangementer

Norsk kommunesektor vil også være til stede i København med arrangementer utenom forhandlingscenteret. Blant annet vil Framtidens Byer og Enova arrangere en nettverkssamling om energi i bygg 9. og 10. desember om bord i cruiseskipet "Norrøna", som vil ligge til havn i København i hele forhandlingsperioden.

Som en av 100 storbyer er Oslo invitert av København by til å delta på "The Copenhagen Climate Summit for Mayors" 14.-17. desember. Byrådsleder Stian Berger Røsland vil lede Oslos delegasjon på møtet.

Sigrun Vågeng

Gudrun Haabeth Grindaker

Notat

09/9 Finansiering og videre interessepolitisk arbeid med samhandlingsreformen

Saksgang	Møtedato	Saknr
Hovedstyret	17.12.2009	09/9

Forslag til vedtak

Notatet ble drøftet. Hovedstyret ber administrasjonen ta med innspillene i det videre arbeidet med saken.

Notatets fakta

Samhandlingsreformen er beskrevet i St. meld. nr. 47 (2008-2009) og skal behandles i Stortinget april 2010.

KS må så snart som mulig avklare sine forventninger til reformen, for å kunne påvirke Stortingets behandling. Dette gjelder i første rekke:

1. Kommunens finansieringsansvar.
2. Hvilke oppgaver bør kommunene overta, eller få et utvidet ansvar for?

Finansiering

Agenda har på oppdrag fra KS utarbeidet en FOU-rapport om finansieringsordningene i Danmark, Finland og Sverige, vedlegg 1. De vurderer det finske systemet med en samlet kommunal finansiering for hele helsetjenesten som det mest effektive, men samtidig ikke som aktuelt for Norge. De har videre gått grundig igjennom erfaringene med den danske medfinansieringsmodellen. På bakgrunn av dette gir Agenda følgende vurderinger og anbefalinger:

- Kommunenes medfinansiering av spesialisthelsetjenesten er i Danmark for lite målrettet. Hvis man skal ha kommunal medfinansiering bør den være målrettet overfor grupper for hvilke kommunene kan gjøre en betydelig forskjell, f.eks. ift eldre. Til gjengjeld bør medfinansieringen være over 20 %. Danskene vurderer selv slike endringer av sin medfinansieringsordning.
- Endring av balansen mellom helseoppgavene i kommunal og statlig regi skjer mest effektivt ved å kanalisere en større del av ressursveksten mot kommunene relativt til sykehusene. Kommunene kan i denne forbindelse gis ansvaret for nye oppgaver.

KS' vurderinger:

Det anbefales at KS går imot en generell medfinansieringsordning. Dette fordi en slik ordning vil gi små endringer i tilbudet til innbyggerne samtidig som kommunene får betydelig økt finansiell usikkerhet. Samfunnsøkonomisk vil ordningen gi økte administrative kostnader uten at det vil gi særlige fordeler for brukerne av helsetjenestene.

Det kan være aktuelt med en medfinansieringsordning som er avgrenset til grupper hvor kommunenes tilbud i stor grad kan påvirke etterspørselen etter sykehustjenester. Her kan man både ha en høyere medfinansieringsgrad og en lavere finansiell usikkerhet, enn med en generell medfinansieringsordning. Grupper som eventuelt omfattes av medfinansieringsordningen må opprettholde alle sine muligheter til behandling i sykehus og sine rettigheter i forhold til fritt sykehusvalg osv. Hvis ikke man er tydelig på dette, vil det gi frykt for diskriminering ift tilgangen til helsetjenester for enkelte grupper.

Kommunene bør få et utvidet ansvar for flere oppgaver på helseområdet. Finansiering av disse oppgavene bør tilføres kommunene som frie inntektene. Det må sikres at det økte kommunale ansvar fullfinansieres fra statens side. Det er viktig at overføring av oppgaver skjer etter en plan og konkrete kostnadsberegninger.

Kommunenes ansvar

Hovedstyret behandlet ”Strategidokument: Likeverdighet og handlingskompetanse – KS Helsegrep for samhandling” den 30.januar 2009, og pekte på flere oppgaver som kan overføres til kommunene (se vedlegg 2, vedtak fra styresaken).

KS tolker Stortingsmeldingen som en solid tillitserklæring til kommunesektoren. Innholdet i meldingen er i tråd med KS’ syn på at kommunene skal være den helhetlige inngangsporten til helsetjenestene.

Økt kommunalt ansvar for helsetilbudet må innebære forbedringer for pasientene og bidra til økt samfunnsøkonomisk effektivitet. Kommunenes fortrinn er i første rekke knyttet til at man kan bygge opp tilbud nær brukerne, at man kan tilpasse tilbudet til lokale forhold og at tilbudene kan ses i sammenheng med andre kommunale tjenester.

På den andre side kan smådriftsulemper og muligheten for å bygge opp tilstrekkelig høyt spesialisert kompetanse på mange steder begrense hensiktmessigheten i å overføre enkelte oppgaver til kommunene. Det vil eksempelvis ikke være effektivt å ha de mest spesialiserte medisinskfaglige funksjoner spredd på mange flere steder i landet enn hva de er i dag.

Ut fra kommunenes rolle som et lokalt folkevalgt nivå må det legges vekt på at kommunene på de områdene hvor man får et utvidet ansvar også får myndighet lokalt til å ivareta oppgaven ut fra lokale hensyn. Oppgaver som er tenkt som rent desentrale ledd i en spesialisthelsekjede, bør KS i utgangspunktet ikke være opptatt av å få overført til kommunene.

Kommunene vil være i stand til å påta seg store oppgaver. Som aktuelle eksempler på slike nye kommunale oppgaver er:

- Tilbud før, i stedet for og etter sykehusopphold som døgnplasser for observasjon, etterbehandling, lindrende behandling, rehabilitering og habilitering
- Tverrfaglige team, herunder ambulante team og distriktsmedisinske sentra
- Lærings- og mestringstilbud og egenbehandling

For psykisk helsevern og rus bør følgende vurderes:

- Forebygging, tidlig intervensjon og lavterskel tilbud
- Forsterkede bo- og tjenestetilbud i kommunen ved psykiske lidelser
- Ambulante team og distriktspsykiatriske sentra
- Lavterskel helsetilbud til rusavhengige

Det blir viktig å sikre at kommunene, når de får nye oppgaver, også gis nødvendige ressurser for dette. Da vil de også kunne bygge opp og videreutvikle kompetansen som samhandlingsreformen krever. Innsatsen i forhold til nye fremtidige kommunale oppgaver må settes inn på en slik måte at de virker godt sammen med eksisterende helse- og omsorgsoppgaver og tar utgangspunkt i brukernes/pasientenes og innbyggernes behov for koordinerte tjenester. Samtidig må samarbeidet med spesialisthelsetjenesten styrkes for å sikre en helhetlig oppfølging av den enkelte bruker. Styrking av de kommunale helse- og

omsorgstjenestene må derfor også bygge videre på vedtatt politikk og langsiktig planarbeid på området.

Kommunene må vurdere om de er i stand til å levere disse tjenestene på egen hånd eller i samarbeid med andre kommuner, eventuelt om det er hensiktsmessig at de utføres i samarbeid med spesialisthelsetjenesten. Ved vurdering av de enkelte funksjoner vil det i praksis måtte gjøres lokale tilpasninger ut fra hensyn til geografi, befolkningssammensetning, infrastruktur, avstand til lokalsykehus med videre.

Hovedstyrets helsegruppe konkluderte i møte 11.november 2009 med at det er viktig at hovedstyret tar en diskusjon om hvilke oppgaver som egner seg best i kommunene.

Videre framdriftsplan

St.meld. nr 47 (2008-2009) om samhandlingsreformen, vil bli behandlet i Stortinget 27.april 2010. Helse- og omsorgskomiteen har en foreløpig dato for avgivelse 25.mars 2010.

Hovedstyret vil få forelagt en egen sak med samlet innspill til stortingsmeldingen 26.januar 2010.

KS vil ha et eget seminar med Stortingets Helse- og omsorgskomite 4.februar 2010, og det er avklart at KS' innspill om samhandlingsreformen kan tas på seminaret.

Hovedstyrets helsegruppe skal på studietur til Danmark 7.-8. januar 2010, med program som vektlegger de erfaringer som er gjort i reformarbeidet der, særlig innen helseområdet og finansiering.

FoU-prosjekter knyttet til samhandlingsreformen

For å ivareta behovet for en kunnskapsbasert tilnærming til de ulike problemstillingene har KS satt i gang ytterligere to FOU-prosjekter knyttet til Samhandlingsreformen:

1. Samhandlingsreformen og samhandlingsmodeller

Godt samarbeid mellom kommuner vil være viktig for at alle kommuner skal lykkes med å ta et betydelig utvidet ansvar på helseområdet. Det skjer mye på dette området i kommuner over hele landet. KS vil foreta erfaringsinnhenting og ønsker å bidra til utprøving av ulike organisasjonsmodeller for felles oppgaveløsning innen helseområdet. Gjennom et FoU-prosjekt ønsker KS å rette søkelyset på ulike samhandlings-/organisasjonsmodeller knyttet til Samhandlingsreformen. Prosjektet skal kartlegge ulike samhandlingsmodeller, identifisere fellestrekk ved gode modeller og på denne måten være til nytte og inspirasjon for helseforetak og kommuner i det videre arbeidet med reformen.

2. Allmennlegetjenesten og kommunale styringsmuligheter

KS vil gjennomføre en FoU om allmennlegetjenesten, med følgende to hovedformål:

- Kartlegge kommunale erfaringer med fastlegetjenesten med særlig fokus på styring og samordning. Kommunenes behov for bedret samordning skal også kartlegges.
- Identifisere og beskrive mulige kommunale strategier for bedre styringsdialog og helhetlig ledelse av de kommunale helse- og omsorgstjenester, der allmennlegetjenesten og andre avtalespesialister inngår sammen med de øvrige helse- og omsorgstjenester.

Sigrun Vågeng

Gudrun Haabeth Grindaker

Vedlegg til sak

KS_Finansierings
ordninger for bedr

Vedlegg 2 Vedtak
fra styresak 30.01

09/10 Soria Moria II - Gruppe-/klassestørrelse

Saksgang	Møtedato	Saknr
Rådmannsutvalget	08.12.2009	09/11
Hovedstyret	17.12.2009	09/10

Forslag til vedtak

Notatet drøftet.

Notatets fakta

Satsing på kunnskap og skole er et sentralt punkt i Soria Moria 2. Regjeringens hovedprioritet i skolen er flere og godt kvalifiserte lærere. Regjeringen vil legge til rette for flere lærere gjennom styrket kommuneøkonomi og å sette en maksimumsgrense i opplæringsloven for antall elever per lærer på hver skole. Dette notatet er et grunnlag for å drøfte konsekvenser av en slik maksimumsgrense.

Da Stortinget i 2003 vedtok å endre bestemmelsene om klassedelingstall (opplæringsloven § 8), var hovedformålet å utvide det lokale handlingsrommet med det siktemålet at læringsmiljøet kunne forbedres og at målene for opplæringen i større grad kunne nås. Skoleeier skulle settes i stand til å tilpasse ressurstilførselen, inkludert lærerressurser, for bedre å nå disse målene. Både departementet og Stortinget mente det var nødvendig å ha et regelverk som gjør at skolene planlegger ut fra hvordan læringsutbyttet kan økes, trivselen bedres og målene i læreplanen nås. Regelverket må ikke ha et innhold som kan føre til at disse målene blir underordnet oppfyllelsen av detaljerte organisatoriske bestemmelser. Både departementet og Stortinget understreket at lokalt handlingsrom ikke åpnet for en reduksjon i ressursbruken. Da gjeldende lov ble vedtatt, var det en forutsetning fra Stortingets side at opphevelsen av klassedelingstallet ikke skulle brukes som sparetiltak.

Forslaget om en maksimumsgrense for antall elever per lærer på hver skole kan forstås på ulike måter. Det kan innebære en gjeninnføring av klassedelingstallet, eller en fastsettelse av antall elever per kontaktlærer. Det kan også bety antall lærere per skole der skolens elevtall blir retningsgivende for hvor mange lærere/lærerårsverk den enkelte skole må ha.

Uavhengig av hvordan forslaget kan forstås, vil det innebære en større eller mindre reduksjon av handlingsrommet på den enkelte skole og hos skoleeier. Det vil innebære at de forhold som ble vektlagt da gjeldende lov ble vedtatt, ikke lenger tillegges vekt. Det vil si at skoleeier ikke lenger gis mulighet til å tilpasse ressurstilførselen for å sikre et bedre læringsmiljø og bedre læringsutbytte. Vektleggingen av at skolene skal planlegge ut fra hvordan læringsutbyttet kan økes, trivselen bedres og målene i læreplanen nås, endres til en vektlegging av at visse rammer skal overholdes.

Det signaliserer at kommunenes vurdering og lokalkunnskap ikke tillegges vekt. Dette er undergravende for det lokale folkestyret og for muligheten til å få løsninger som er godt tilpasset de lokale behovene.

Kommunene pålegges kun å øke lærerinnsatsen der lærertettheten ligger under den nye normen. Årsaken til at lærertettheten er lavere på enkelte skoler og høyere på andre vil i mange tilfeller være at kommunen som skoleeier er kjent med at utfordringene varierer mellom skolene (eksempelvis knyttet til elevenes bakgrunn eller smådriftsulemper). Forslaget kan således ha som utilsiktet virkning at lærerkreftene i større grad enn i dag kanaliseres til skoler med relativt små utfordringer. Dette vil kunne bety at lærertettheten reduseres på de skolene som har de største utfordringene.

En statlig minstenorm kan få karakter av å være en generell norm og dermed også ses som en maksimumsnorm. Slik vil denne kunne brukes ikke bare til å ansette flere lærere når skolen har (eller får) for mange elever ift lærere, men også til å si opp lærere når skolens elevtall blir for lavt ift normen.

Forslaget legger opp til en stykkprisfinansiering der en elev er en elev. Det vil legge hindringer i veien for en kriteriebasert finansiering av skolene. Det lokale pedagogiske og profesjonelle skjønnet blir satt til side av matematiske gruppeberegninger. Skolens muligheter til å gruppere ulikt ut fra elevenes ulike behov reduseres. Taperne er både de flinke og de svake elevene. Begrepet tilpasset opplæring blir utvannet. I sin ytterste konsekvens betyr dette at vi er tilbake til et system der en enkelt elev vil utløse en hel lærerressurs på den enkelte skole.

Konsekvensene av en eventuell lovendring må kostnadsberegnes for å sikre at endringen fullfinansieres.

KS mener at det vil bli en utfordring å rekruttere og utdanne tilstrekkelig antall lærere med både god og riktig kompetanse ut fra lokale behov. I en situasjon der det ikke er overskudd på lærere - og det på lengre sikt vil være store utfordringer med å skaffe nok arbeidskraft til offentlig sektor - bør det heller satses på økt kvalitet på lærerne enn økt kvantitet. Det er ikke dokumentert at den relativt høye lærertetthet i norsk skole har medført bedre resultater enn i land med lavere lærertetthet enn Norge.

Analysen fra KS' effektiviseringsnettverk viser lav eller ingen sammenheng mellom lærertetthet og elevenes resultater. Da bør det heller satses på økt kvalitet på lærerne enn økt kvantitet.

KS peker på betydningen av et sterkt lokalt selvstyre og lokal tilpasning og advarer mot svekkelse av dette gjennom flere sentrale føringer. Skoleeierbegrepet inneholder både politisk og administrativ ledelse. Ved å få mer aktive eiere av skolen vil skolen også få et tydeligere fokus i lokalpolitikken. Aktive eiere er imidlertid betinget av et lokalt handlingsrom.

Eventuelle juridiske reguleringer løser ikke nødvendigvis pedagogiske utfordringer.

Sigrun Vågeng

Gudrun H. Grindaker